

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR
BİLİMDALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BASEL 2 STANDARTLARI BAĞLAMINDA
TÜRKİYE VE ARNAVUTLUK BANKACILIK
SEKTÖRLERİNİN İNCELENMESİ,
ARNAVUTLUK'DA UYUMLAŞTIRMA
UYGULAMASI**

BESİANA ZYFİ

2501080978

Tez Danışmanı

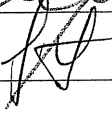
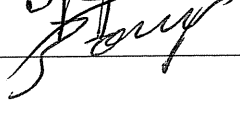
YRD. DOÇ. DR. ZAHİDE AYYILDIZ

İstanbul 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR** Bilim Dalında **2501080978** numaralı **BESİANA ZYFİ'NİN** hazırladığı **“BASEL 2 STANDARTLARI BAĞLAMINDA TÜRKİYE VE ARNAVUTLUK BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN İNCELENMESİ: ARNAVUTLUK'DA UYUMLAŞTIRMA UYGULAMASI”** konulu **YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca **22/11/2011 SALI** günü saat.**15.00'da** yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezininne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.N.HÜLYA TALU	Kabul	
PROF.DR.SERDAR ONGAN	Kabul	
DOÇ.DR.HAKAN ONGAN	KABUL	
DOÇ.DR.DÜNDAR MURAT DEMİRÖZ	KABUL	
YRD.DOÇ.DR.ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN	Kabul	

ÖZ

Son yıllarda dünya genelinde ortaya çıkan finansal krizlerin altında bankacılık faaliyetlerinin yatması bu alanda yeni düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Avrupa Birliği 1988 yılında bu düzenlemelerin birincisi olan Basel 1 Uzlaşısını yayımlamıştır. Bu uzlaşi bankaların faaliyetleri düzenleme konusunda ortak bir noktada buluşmalarına yönelik ilk çalışmalardan biridir. Globalleşmenin etkileriyle birlikte bankalar daha karmaşık hizmetler sunmaya başladı. Bu karmaşık hizmetler değişik riskleri de beraberinde getirdi. Bu yüzden bu riskleri öngörebilme, yaklaşık olarak hesaplayabilme ve önleyebilme gibi bazı ihtiyaçlar doğdu. Bu bağlamda Avrupa Birliği Basel 2 adı altında ikinci bir uzlaşi yayımladı. Basel 2 Uzlaşısı bankacılık sistemine piyasa disiplini ve denetim otoritesinin incelenmesi gibi hususları ekleyen ve önemli değişiklikler öneren bir süreçtir. Bu uzlaşıda beklenen risklerin yanında beklenmeyen riskler için de asgari sermaye ayrılması öneriliyor.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Basel 1 ve Basel 2 Uzlaşılarının olumlu ve olumsuz yönleri ve doğurabilecekleri sonuçlar incelenmiştir. Sonraki bölümlerde ise Türkiye ve Arnavutluk bankacılık sektörleri incelenmiş ve bu sektörlerin Avrupa Birliği bankacılık sektörüne uyumu tartışılmıştır.

Uygulama kısmında ise Arnavutluk bankacılık sektörünün Basel 2 Standartları bağlamında bu değişikliklere hazır olup olmadığı araştırılmıştır. Arnavutluk'daki bankaların nicel ve nitel bazı özellikleri ve günümüzün finansal ortamına ayak uydurup uyduramayacakları incelenmiştir.

ABSTRACT

Banking activities were lying under almost all the financial problems which have shown up in these last years all over the world. Because of this, it has become necessary to make some regulations in this sector. European Union publicated in 1988 the first of these regulations called ‘’Basel 1 Framework’’. This framework is one of the first temptations of the banks in order to regulate their activities. As a result of globalisation effects banks started to offer some new services which were more complicated than the previous ones. These services caused also different risks. Because of this it became necessary to foresee, calculate and prevent these risks. So European Union publicated the second framework called ‘’Basel 2’’. The Basel 2 framework is a process which requires many changes and it adds to the banking sector components as market discipline and supervision of the control authorities. This framework advises to save minimum capital for unexpected risks as well as for the expected ones.

In the first section of this thesis there are included some researches related to the advantages and disadvantages of Basel 1 and Basel 2 frameworks and their effects. While in the other sections take part some discussions related to the Turkish and Albanian banking sectors and their adoption to the European banking sector.

In the application part I made a research about the fact whether the Albanian banking sector is ready for the application of Basel 2 framework. In this section there are investigated some quantitative and qualitative characteristics of the Albanian banking sector and also the fact whether it is ready to fit to today’s financial atmosphere.

ÖNSÖZ

Basel 2 standartları, Basel Komitesi tarafından yürütülen kapsamlı bir proje niteliğindedir. Bu proje bankaların iç yapılarını ve reel sektörle olan ilişkilerini iyi yönde etkileyecektir. Basel 2 Uzlaşısının beraberinde getirdiği sermaye yeterliliği standartları ve risk yönetim ilkeleri yeniden belirlenecektir. Yeni risk anlayışına bağlı olarak da bankaların vereceği kredilerin şartları da yeniden değerlendirilecek. Kredi maliyetleri risk düzeylerine doğru orantılı olarak hesaplanacaktır.

Bu süreç gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri farklı şekillerde etkileyecektir. Yerel küçük bankalar uluslararası alanda aktivitelerini yürüten büyük bankaların izinden gidip bazen bu büyük bankalarla tasfiyelere gidebilecekler. Bu değişimlere ayak uyduramayan küçük bankalar ise piyasadan çıkmak zorunda kalacaklardır.

Basel 2 Uzlaşısı bankalara birçok açılardan yardımcı olacaktır. Bu standartlarla birlikte bankaların organizasyon içi yapıları değişecektir. Bankaların iç kontrol, riskleri değerlendirme, etkin organizasyon ve piyasa disiplini gelişebilecektir. Diğer yandan bu standartlar sayesinde bankalar bulundukları pozisyonu daha kolay analiz edebilecektir, uluslararası finans alanındaki gelişmelere daha kolay uyum sağlayıp daha sağlam bir yapı üstünde aktivitelerini yürütebilecekler.

Tezimin çalışmalarında bana yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Zahide Ayyıldız'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablo Listesi.....	viii
Kısaltmalar Listesi.....	ix
GİRİŞ.....	1
1 AVRUPA BİRLİĞİ VE BASEL STANDARTLARI	3
1.1 Avrupa Birliği'nde Bankacılık Sektörü ve Basel Standartları	3
1.1.1 Basel I Uzlaşısı.....	7
1.1.1.1 Basel I Uzlaşısına Yöneltilen Eleştiriler.....	10
1.1.2 Basel II Uzlaşısının Ortaya Çıkma Süreci	11
1.1.2.1 Birinci Yapısal Blok	14
1.1.2.1.1 Kredi Riski.....	14
1.1.2.1.1.1 Standart Yaklaşım	16
1.1.2.1.1.2 İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşım	17
1.1.2.1.2 Piyasa Riski.....	19
1.1.2.1.2.1 Standart Ölçüm Yöntemi.....	19
1.1.2.1.2.2 İçsel Model Yaklaşımı	21
1.1.2.1.3 Operasyonel Risk.....	22
1.1.2.1.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı.....	22
1.1.2.1.3.2 Standart Yaklaşım	23

1.1.2.1.3.3	Alternatif Standart Yaklaşım.....	24
1.1.2.1.3.4	İleri Ölçüm Yaklaşımları (İÖY).....	24
1.1.2.2	İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi	25
1.1.2.3	Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	27
1.1.3	Basel II'nin Genel Ekonomik Etkileri	29
1.1.4	Basel II'nin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri	30
1.1.5	Basel II'nin Bankacılık Sektörüne Etkileri	32
1.1.6	Basel II Uzlaşısına Yöneltilen Eleştiriler	35
1.1.7	Basel II'nin Yürürlüğe Konulmasında Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar	38
1.1.8	Basel III.....	39
1.1.9	Avrupa Birliği'nde Bankacılık	39
2	Türkiye ve Arnavutluk Bankacılık Sektörleri	43
2.1	Arnavutluk'da Bankacılık	43
2.2	Türkiye'de Bankacılık	51
3	Türkiye ve Arnavutluk'da Basel 2 Uygulamaları	56
3.1	Türkiye'de Basel II.....	56
3.2	Arnavutluk'da Basel II	57
4	Arnavutluk Bankacılık Sektörünün Basel II Uygulamaları ile İlgili Saha Çalışması ve Sonuçların Analiz Edilmesi	62
4.1	Araştırmanın Konusu ve Amacı	62
4.2	Araştırmadan Elde Edilen Veriler ve Yorumlanması.....	62
4.3	Araştırmanın Sonucu	76
SONUÇ.....		78
KAYNAKÇA.....		79

Tablo Listesi

Tablo 1 – Basel 2 Yaklaşımlarını Uygulamayı Planlayan Ülke Sayısı

Tablo 2 – Arnavutluk’da 2008 ve 2009 sonunda ATM ve POS sayısı

Tablo 3 – Arnavutluk Bankalar Arası Ödeme Sistemi

Tablo 4 – Arnavutluk Kliring Sistemi

Tablo 5 – Arnavutluk’da 2008 ve 2009 sonunda fonksiyonlarına göre banka kartı sayısı

Tablo 6 – Arnavutluk’da krediler/mevduatlar (%)

Tablo 7 – Arnavutluk finans alanının ana göstergeleri

Tablo 8 – Arnavutluk ekonomisinin ana göstergeleri

Tablo 9 – Türkiye’de Banka ve Şube Sayısı

Tablo 10 – Türk Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma (%)

Tablo 11 – Türkiye’de AB’ye Katılım Öncesi Ekonomik Program; Temel Ekonomik Büyüklükler

Tablo 12 – Arnavutluk’da sermaye yeterlilik oranları

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AECH	Albanian Electronic Clearing House System
AIPS	Albanian Interbank Payment System
ASY	Alternatif Standart Yaklaşım
ATM	Automated Teller Machine
BCP	Basel Core Principles
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Bank for International Settlements
BK	Beklenen Kayıp
BmK	Beklenmeyen Kayıp
ECB	European Central Bank
EMS	European Money System
EPU	European Payments Union
FSAP	Financial Sector Assessment Program
GİDDY	Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
IMF	International Money Fund
İDD	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
İÖY	İleri Ölçüm Yaklaşımları
NCB	National Central Bank

OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
POS	Point of Sale
SY	Standart Yaklaşım
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
THK	Temerrüt Halinde Kayıp
TİDDY	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TO	Temerrüde Düşme Olasılığı
TT	Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı
V	Efektif Vade

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği tarafından tavsiye niteliğinde çıkarılan, çoğu AB ülkeleri tarafından kabul edilen ve büyük AB bankalarında uygulanan Basel 2 standartlarının Türkiye ve Arnavutluk'daki uygulamalarının incelenip, Arnavutluk bankalarına uygulanan anket çalışmasının sonuçlarının analiz edilmesidir.

Gelişen finans piyasaları ile birlikte bankalar daha karmaşık işlemlere girip daha büyük risklere maruz kalmaktadır. Büyüyen risklerle birlikte bankaların maruz kalabileceği finansal kayıpların boyutları da büyümekte ve bu risklerden korunmak her geçen gün daha da önemli olmaktadır. Basel 2 standartları bankalara bu konuda yol gösterici kurallar niteliğinde olup, riskleri değerlendirip onları önlemede yardımcı olma amacını taşımaktadır. Bu standartlar, bankacılık faaliyetleri ile bunların düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından köklü değişiklikler getiren standartlardır ve Basel Komitesi tarafından şimdiye kadar yürütülen en kapsamlı projedir.

Basel 2 standartları asgari sermaye, denetim, gözetim ve piyasa disiplini ile ilgili kurallar içermektedir. Bu kuralları uygulamaya karar veren bankaların iç bünyesindeki değişiklikler onları farklı açılardan etkileyecektir. Alınan her birim risk için bu bankalar daha çok asgari sermaye ayırmak zorunda kalacaklar, fakat böylelikle risklere karşı daha iyi korunacaklardır. Aynı şekilde gözetim, denetim ve piyasa disiplini konularında da değişikliklere gidilecektir. Kamuoyuna daha açık olup bu bankalar aktivitelerini daha şeffaf bir şekilde yürütmeye çalışacaklardır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Birliği bankacılık sisteminin genel yapısı ve yasal mevzuatı incelenmiştir. Basel Komitesinin bankacılık standartları ile ilgili ilk uluslararası projesi olan Basel 1 üzerinde durulmuştur. Daha sonra Basel 2'nin ortaya çıkma süreci ve yapısal blokları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Arnavutluk bankacılık sektörü üzerinde durulmuş ve bu sektörün özellikleri incelenmiştir. Basel 2 standartlarının Arnavutluk bankacılık sektörü tarafından uygulanması ele alınmış ve bu uygulamaların hangi aşamada olduğu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Avrupa Birliğinin dört büyük ülkenin bankacılık sistemleri incelenmiş ve AB'deki Basel 2 uygulamaları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Türkiye bankacılık sektörünün AB'ye uyumu incelenmiştir. Bu süreçteki sorunlar ele alınmış ve bu sorunların hangi yollarla aşılabileceği tartışılmıştır. Ayrıca bu bölümde Türkiye bankacılık sektöründeki Basel 2 standartlarının uygulanması üzerinde durulmuştur.

Beşinci bölümde Arnavutluk'daki bankalara uygulanan anket çalışması ve bu çalışmadan elde edilen sonuçların yorumlanmasına yer verilmiştir.

BÖLÜM I

1 AVRUPA BİRLİĞİ VE BASEL STANDARTLARI

1.1 Avrupa Birliği'nde Bankacılık Sektörü ve Basel Standartları

Avrupa Birliği, Avrupa devletlerinin ve vatandaşlarının bir araya gelerek oluşturduğu uluslarüstü bir yapıdır. Bu yapı, üye devletler arasında imzalanan uluslararası antlaşmalarla kurulmuş ve Avrupa halklarının sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda birbirleriyle kaynaşmasını öngörmektedir. Üye devletler, bazı karar alma ve düzenleme yetkilerini AB'ye devretmiştir. Böylelikle, dünyada benzeri olmayan bir hukuk sistemi ve insanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin AB sınırları içinde rahatça dolaşımının sağlanması için bir iç pazar kurulmuştur.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) 1930 yılında, İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur. BIS Yönetim Kurulunun 17 üyesi vardır. Bunlar; 6 temel üye (İtalya, Fransa, Almanya, Belcika, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı), temel üyelerin kendi ülkelerinden seçilecek olan 6 üye ve seçimle belirlenecek olan diğer 5 üye (Hollanda, Kanada, Japonya, İsviçre ve İsveç).

I Dünya Savaşı sonunda Versailles Anlaşmasına göre Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi gerekmektedir. BIS'in amacı bu ödemeleri izlemek ve üye devletlerin merkez bankaları arasındaki işbirliğini geliştirmek olarak belirtildi. Zamanla ödemeleri izleme amacından ziyade bankaların aktivitelerine önem verilmeye başlandı. 1930'dan beri BIS bünyesindeki merkez bankaları arasındaki işbirliği, merkez bankaların başkanları ile bu bankalardan uzmanların Basel'deki düzenli buluşmalarıyla geliştirilmiştir. Bu işbirliğini desteklemek amacıyla Banka, parasal ve finansal alanda kendi araştırmalarını geliştirip ekonomik ve finansal istatistiklerin toplanması, derlenmesi ve yayılması için önemli katkılarda bulunmaktadır.

Para politikası alanında işbirliği teşvik etmenin yanında, BIS her zaman geleneksel bankacılık fonksiyonlarını yürütmüştür. II Dünya Savaşından sonra, Avrupa Ödemeler Birliğinin (EPU, 1950 – 58) bir mümessili olarak, Avrupa parasının

likiditesini korumasına yardımcı olmuştur. Benzer şekilde BIS, Avrupa'nın çeşitli kur ayarlamalarına da aracı olmuştur; bunlara, tek para birimine geçişe öncülük eden Avrupa Para Sistemi (EMS, 1979 – 94) de dahil.

Son olarak, gerekli olduğu zaman BIS, uluslararası para sistemine destek olabilmek adına parasal yardımlarda da bulunmuştur. 1931-33 yıllarındaki finansal kriz boyunca, Avusturya ve Almanya Merkez Bankaları için BIS destek kredileri ayarladı. 1960'larda, BIS, Fransa frank'ını ve sterlini desteklemek için kredi ayarlamalarında bulundu. Son yıllarda BIS, Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin istikrar programları bünyesinde finansal alanda yardımda bulunmuştur (ör. 1982'de Meksika ve 1998'de Brezilya için).

BIS'de yapılan en önemli toplantılar üye ülkelerin merkez bankalarının başkanları ve kıdemli memurların düzenli toplantılarıdır. Her iki ayda Basel'de düzenlenen bu toplantılar, katılımcılara dünya ekonomisini ve finansal piyasaları inceleme fırsatı vermektedir. Bu toplantıların en önemli sonucu katılımcılar tarafından çeşitli ülkeleri veya piyasaları etkileyen politika ve gelişmelerin kavranmasıdır. BIS toplantılarındaki başarının anahtarı katılımcılar arasındaki açıklık, doğruluk ve merasimsizliktir.

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, bankacılık gözetim ve denetiminde uluslararası işbirliğini sağlamak amacıyla G-10 ülkeleri Merkez Bankaları Guvernörleri tarafından, 1974 yılının Aralık ayında "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" (Committee on Banking Regulations and Supervisory Practices) adıyla oluşturulmuştur. Komite'de ülkeler (Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD) ulusal bankacılık gözetim ve denetim otoriteleri ve Merkez Bankaları üst düzey yetkilileri tarafından temsil edilmektedir (Taşpınar, 2007).

Basel Komitesi, BIS bünyesinde, 1974 yılında Federal Almanya'da meydana gelen bankacılık krizi ve petrol krizi sonucunda , finansal piyasalarda yaşanan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla kurulmuştur.

1970’li yıllardaki petrol krizi, uluslararası borç krizi ve aşırı döviz ticareti sonucu meydana gelen önemli banka iflasları sonrasında BIS, uluslararası bankacılık faaliyetleri ve sınır ötesi sermaye akımlarının düzenlenmesine odaklanmış, Basel Komitesi de bu doğrultuda kurulmuştur (Ayan, 2007:27).

1970 ve 1980’lerde uluslararası borç krizlerini ve petrol krizlerini takip eden sınır ötesi sermaye akımlarını yönetmek BIS’in başlıca amaçlarından biriydi. 1970 krizi uluslararası alanda aktif olan bankaların düzenleyici denetimini de ön plana getirdi. Bu da 1988 Basel Sermaye Anlaşması ve onun gözden geçirilip düzeltilmiş hali olan 2001-06 Basel II Uzlaşısı ile sonuçlandı.

Basel Komitesinin 13 üye ülkesi vardır. Bunlar; Belcika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleridir.

BIS bünyesinde kurulan Basel Komitesi her yıl düzenli olarak 4 defa toplanır. Komitenin aldığı kararların uluslararası düzeyde kanuni bir yaptırımı bulunmamaktadır. Oluşturulan standartlar tavsiye niteliğindedir.

Komite, iç denetim prensiplerin oluşturulmasında üye ülkelerdeki problemli bankaların durumlarını değerlendirerek yapılan tespitleri dikkate almakla birlikte, gözetim ve denetim otoritelerince bankaların iç denetim sistemleri değerlendirilirken uyguladıkları yöntem ve prosedürlerde bu prensiplerin dikkate alınarak kullanılmasını yaygınlaştırmak üzere kılavuz niteliğindeki bir dokümanı tüm ülkelerin gözetim ve denetim otoritelerine göndermek suretiyle, iç denetimin bankaların ihtiyatlı faaliyetlerinin sürdürülmesi ve bütün olarak finansal sistemde istikrarın sağlanması yönünde etkin bir rol oynamaktadır (Taşpınar, 2007).

Komitenin ilk raporu 1975 yılında yayınlanmıştır. Bu rapor uluslararası bir bankanın merkezinin bulunduğu ülke ile şubelerinin bulunduğu ülkelerin düzenlemelerini içeriyor. 1983 yılında değişen pazar koşulları da dikkate alınarak aynı rapor genişletilmiş ve yeniden yayınlanmıştır.

İkinci rapor ise 1988 yılında bankalara sunulmuştur. Bu rapordaki amaçlar, rekabet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması ve bankaların uluslararası standartlara ayak uydurmalarını kolaylaştırmak olarak sayılabilir. Bu düzenlemeler ‘‘Basel I Uzlaşısı’’ olarak biliniyor. Basel I Uzlaşısı finans konusundaki uluslararası gelişmeler doğrultusunda sürekli zenginleştirilmiş ve 1999 yılında ‘‘Basel II Uzlaşısı’’ olarak son halini almıştır.

Basel Komitesi tarafından yürütülen faaliyetleri üç başlıkta toplamak mümkündür (Avcıbaşı, 2008: 7):

Ülkeler arasında, banka denetimi ve mevzuatı ile ilgili bilgi paylaşımı ve değişimini sağlamak,

Uluslararası bankacılık faaliyetlerinin denetimindeki etkinliği arttırmak,

Bankacılık denetim gözetim ve düzenlemesi ile ilgili ihtiyaç duyulan alanlarda minimum standartlar koymak.

Komite, etkin bankacılık denetimi için 25 ilke belirlemiştir. Bunlar konu itibariyle bu şekilde sıralanabilir (Avcıbaşı, 2008: 7):

Birinci maddede etkin bankacılık gözetim ve denetimine ilişkin ön koşullar verilmektedir,

İkinci ile beşinci maddeler arasında bankacılık lisansı verilmesine ilişkin ilkeler yer almaktadır,

Altıncı ile on beşinci maddeler arasında bankaların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde sürdürmesini temine yönelik ilkelere değinilmektedir,

Yirmi birinci madde bilgi gereksiminin karşılanmasına ve kamunun aydınlatılmasına yönelik ilkeleri kapsamaktadır,

Son olarak da sınır ötesi bankacılık faaliyetlerine yönelik ilkeler yirmi üç ile yirmi beşinci maddeler arasında verilmektedir.

Bütün bu ilkeler ve bunların altında yürütülen faaliyetler, uluslararası bankacılık sisteminde, özellikle sermaye yeterliliği konusunda, mevzuatta ve uygulamada bir standartlaşmayı hedeflemektedir. Basel II Uzlaşısı ile Komite, bu hedeflere ulaşmada bankalara bir ışık tutma görevini üstelemiştir.

1.1.1 Basel I Uzlaşısı

Basel I Uzlaşısı 1988 yılında Basel Komitesi tarafından, bankaların sermaye yeterliliği konusundaki çalışmalarında asgari bir standart oluşturmak amacıyla yayımlanmıştır. Basel I düzenlemeleri arasında yer alan sermaye yeterliliği düzenlemesi, risk odaklı bir düzenlemedir. Bankaların ve onunla ilişkili çıkar gruplarının finansal risklerden ve dalgalanmalardan en az etkilenmelerini sağlamak hedefler arasında yer almaktadır. Ancak ana hedefi, uluslararası bankacılık sisteminin daha güçlü ve istikrarlı bir yapıya kavuşabilmesidir.

Bu uzlaşıda bankaların risklere karşı dayanıklılığını arttırmak ve belli bir standardı oluşturmak amacıyla uymaları gereken temel kriterler belirlenmektedir. Basel I kriterleri bankalara, kredi verirken risk üstlenme katsayılarını belirli bir değere kadar belirlemelerini ve bu değerın üstünde çıkmamalarını önermektedir. Ayrıca OECD ülkesi olanlara kredilendirmede kolaylıklar sağlanması gerektiğini tavsiye etmektedir.

Bu amaçlara ulaşabilmek için sermaye yeterliliği konusunda uluslararası standartlar belirlendi. Sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranına % 8 alt sınırı getirildi.

Sermaye Yeterlik Oranı = Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Varlıklar

Bu düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski hesaplaması dahil edildi.

Sermaye Yeterlik Oranı = Sermaye Tabanı / (Kredi Riski + Piyasa Riski)

Sermaye tabanı ise şu şekilde hesaplanmaktadır (Ayan, 2007:30):

Ana Sermaye (1)

Ödenmiş sermaye

Kanuni yedek akçeler

İhtiyari ve fevkalade yedek akçeler

Dönem karı ve geçmiş yıllar karı toplamı

Dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı (-)

Katkı Sermaye (2)

Genel kredi karşılığı tutarı

Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu

Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme tutarı (yıl içi)

İştirakler, bağlı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı

Alınan sermaye benzeri krediler

Menkul değerler değer artış fonu

Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar

Sermaye (1+2) = (3)

Sermayeden İndirilen Değerler (4)

Mali iştirakler

Özel maliyet bedelleri

İlk tesis giderleri

Peşin ödenmiş giderler

İştiraklerin, bağlı ortaklıkların, diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin değeri kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark

Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler

Şerefiye

Aktifleştirilmiş giderler

Sermaye Tabanı (3-4)

1996 yılında ayrıca sermaye tanımında da bir değişiklik olmuştur. ‘Üçüncü kuşak sermaye’ kavramı (sermaye benzeri krediler) sermaye tabanına eklenmiştir. Buna göre sermaye tabanı şu şekilde hesaplanır (Ayan, 2007: 32):

Ana Sermaye (+)

Katkı Sermaye (+)

Üçüncü Kuşak Sermaye (+)

Sermaye (Yönetmelikte öngörülen sınırlar çerçevesinde; 1+2+3)

Sermayeden İndirilen Değerler (-)

Sermaye Tabanı (4-5)

Böyle bir sınırlama müşteri için yeni bir kredi maliyetinden başka bir şey değildir. Bundan dolayı Basel I kriterleri zaman içerisinde yetersiz kalmış ve değiştirilmesi uygun görülmüştür.

Ayrıca Basel I; bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, düzenlemenin yarattığı farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacı hasıl olmuştur. (Arslan, ?;51)

1.1.1.1 Basel I Uzlaşısına Yöneltilen Eleştiriler

Basel I Uzlaşısı'nın zayıf yönleri ve uluslararası arenadan bu düzenlemeye gelen eleştiriler şu şekilde özetlenebilir:

Basel I kriterlerine göre kredi verildiğinde doğabilecek riskleri karşılayabilmek için (kredi riski), bankanın (ya da krediyi veren kurumun) belli bir oranda sermaye ayırması gerekmektedir. Fakat bu oran borçluya göre değişmeyip krediyi alan her borçlu için aynı oranda olmaktadır. Başka bir deyişle, kredi verilirken borçlu kalitesine bakılmamaktadır. Bu durum başka sorunlara veya risklere yol açabilir çünkü her borçlunun krediyi geri ödeme gücü aynı olmamaktadır. Bundan dolayı bu nokta Basel I'e gelen eleştirilerin nedenlerinden biri olmaktadır.

Bankacılık krizleri yaşandığı zaman birçok bankanın taşıdığı risk düzeyini olduğundan daha düşük gösterdiği ortaya çıktı. Bu durum Basel I Uzlaşısı'nın bir eksikliğinden dolayı ortaya çıkmıştır. Söz konusu bankaların türev piyasalarındaki işlemlerle bunu başardığı öğrenildi. Bu da düşük sermayelerle faaliyetlerini sürdürmelerine ve ilk finansal dalgalanmada krize girmelerine neden olmuştur. Basel I düzenlemeleri ikincil piyasalar ve türev piyasalardaki değişim ve yenilikleri öngörememiştir (Ayan, 2007: 33).

Basel I Uzlaşısı yalnızca büyük bankalara uygulanabilecek şekilde düzenlenmiştir. Fakat küçük bankalar da zincir bir şekilde büyük bankalara bağlıdır ve bu durumda sistemik risk ortaya çıkabilmektedir. Küçük bankalar risklere karşı daha zayıf bir konumda bulunduklarından dolayı sorunlar bu bankalardan başlayıp büyük bankalara yansıyabilmektedir. Bu yüzden küçük olmalarına rağmen düzenlemeler konusunda bu bankalara da önem verilmelidir.

Basel I kriterlerinin bir başka eksikliği OECD ülkelerine verilen ayrıcalık konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu kriterlere göre özel sektöre açılan krediler için %100 risk katsayısı uygulanırken, OECD ülkelerinden bir bankaya açılan krediler için %20, bu ülkelerden birine verilen borçlar içinse %0 risk katsayısı uygulanmaktadır (Ayan,2007:34). Bu durum haksızlığa yol açtığı için eleştirilere neden olmuştur.

Zaman da göstermiştir ki OECD ülkeleri de finansal krizlerle karşı karşıya kalabilmektedir.

Basel I düzenlemelerinde kredi riski konusunda borçlu farklılaştırması dikkate alınmadığı gibi portföy riskleri farklılaştırması da yapılmamaktadır. Örneğin 10 milyon dolarlık tek bir kredi ile 1'er milyon dolarlık 10 ayrı krediden oluşan portföyler aynı risk düzeyine sahipmiş gibi değerlendirilmektedir.

Basel I Uzlaşısı'nda risk çeşitleri detaylı olarak değil, çok geniş aralıklarla sınıflandırılmıştır. Bu durum bankaların aynı risk düzeyinde sınıflandırılmış fakat gerçekte daha riskli (ve daha yüksek getirili) varlıklara yönelmelerine neden olmuştur. Bunu yaparak bankalar risklerini azaltma değil artma yoluna gitmiş ve finansal krizlere karşı daha kırılgan bir duruma gelmişlerdir.

Basel I Uzlaşısı'nın faiz oranları, borsa, döviz kuru ve emtia fiyatlarındaki dalgalanmaları kapsayan piyasa riskini değerlendirmeye almayıp sadece kredi riski üzerine yoğunlaşması sonucu tüm bankalar için kolaylıkla uygulanabilecek bir metot olmaması, portföy teorisini göz ardı ederek pozisyonlardaki net riskin hesaba katılmaması ve elde tutulan menkul kıymetler için piyasa değeri yerine muhasebe değerlerinin kullanılması Basel I'e yönelik başlıca eleştiriler olarak yer almaktadır (Avcıbaşı, 2008 : 12).

1.1.2 Basel II Uzlaşısının Ortaya Çıkma Süreci

Her geçen gün finansal ürün türlerinin arttığı bir ortamda bankalar da finansal sistemin en önemli aktörleri olarak zamanla daha karmaşık hizmetler sunmaya başlamıştır. Bu durum bankaların bilançolarının daha karmaşık olmasına yol açmıştır. Finansal sektördeki bu yenilik rüzgarı finansal krizleri de beraberinde getirmiştir. Bankalar ve reel sektör firmaları bu krizleri atlatabilmek için bir sürü maliyete katlanmak zorunda kalmışlardır. Bankaların geçirdiği bu krizler finansal yapının karmaşıklığından kaynaklandığı gibi zaman zaman bankanın kendi iç yapısından da kaynaklanmıştır. Dolayısıyla her geçen gün bankalar sağlıklı bilanço yapısı, etkin risk yönetimi ve etkin denetim gibi konulara daha çok önem vermektedirler.

Sermayenin uluslararası yakınsaması (international convergence of capital) ve daha iyi yönetilebilmesi için bir süredir Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) öncülüğünde çaba gösterilmektedir (Yayla ve Türker Kaya, 2005: 2). Önce bu bankanın bünyesinde 1974 yılında Basel Komitesi kurulmuş, daha sonra bu komite uluslararası finansal sisteme ve dolayısıyla bankalara daha sağlıklı bir altyapı kazandırabilmek için çalışmalara başlamıştır. 1988 yılında Basel Komitesi tarafından Basel I sermaye uzlaşısı yayımlanmış, bunun yenilenmiş hali olarak da 2004 yılında Basel II adında yeni sermaye uzlaşısı onun yerini almıştır.

Küresel finans sektöründe birçok ülkenin yürürlüğe koyduğu Basel I, bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için asgari olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır (Yayla ve Türker Kaya, 2005: 2).

Basel Komitesi, finansal gelişmeleri ve Basel I'in eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999'da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel II) ilişkin ilk istişari metni (Consultative Paper-1), 2001 yılında ikinci istişari metni (Consultative Paper-2) ve 2003 yılında üçüncü istişari metni (Consultative Paper-3) yayımlamıştır.

Basel II metni, beş yıl süren istişare süreçleri sonucunda 2004 yılında yayımlanmış, alım satım faaliyetleri ve çifte temerrüt etkilerine ilişkin konular ile 2005 yılında güncellenmiş ve kapsamlı versiyonu ise Haziran 2006'da yayımlanmıştır (Arslan, ? : 52).

Basel II Uzlaşısı bankacılık sistemine piyasa disiplini ve denetim otoritesinin incelenmesi gibi hususları ekleyen ve önemli değişiklikler öneren bir süreçtir. Bu uzlaşıda beklenen risklerin yanında beklenmeyen riskler için de asgari sermaye ayrılması önerilmektedir.

Özetle, Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların arttırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularları arasındaki asimetrik bilginin

minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir (Yayla ve Türker Kaya, 2005: 4).

Tablo 1: Basel 2 Yaklaşımlarını Uygulamayı Planlayan Ülke Sayısı

ÜLKELER	Uygulama Yılı	1.Yapısal Blok						2.Yapısal Blok	3.Yapısal Blok
		Kredi Riski			Operasyonel Risk				
		SY	TIDDY	GIDDY	TGY	SY	IOY		
Basel Komitesi Üyesi Olmayan Ülkeler (Toplam 89 ülke*)	2007	39	22	8	38	34	11	42	34
	2008	59	32	27	54	45	30	61	54
	2009	62	40	32	57	50	31	66	60
	2010-2015	70	55	45	65	57	42	71	66
Basel Komitesi Üyesi Olmayan Avrupa Kıtası Ülkeleri (Toplam 36 ülke*)	2007	21	18	6	20	21	7	20	19
	2008	26	20	19	25	23	21	23	21
	2009	26	22	21	25	23	22	24	22
	2010-2015	26	23	22	27	23	22	26	23

Kaynak: BDDK, 9.3.2007 tarihli basın açıklaması

*: Ülkelerin aynı anda birden fazla yöntemi uygulaması mümkündür. Ayrıca sorularda herhangi bir tarih belirtmeyen ülkelerin bulunması sebebiyle, tabloda yer alan sayılar ile toplam ülke sayısı arasında eşitlik aranmamalıdır.

1.1.2.1 Birinci Yapısal Blok

Basel II standartları üç temel bloktan oluşan bir düzenlemedir. Birinci yapısal blok, genel olarak, Basel I uzlaşısının da bahsettiği riske karşı ayrılması gereken asgari sermaye ile ilgilidir. Basel I'den farkı ise bu uygulamanın riske karşı daha duyarlı olmasındadır.

Basel I'de de yer alan %8 oranı burada korunmaya devam ediyor, ayrıca operasyonel risk yeni bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Basel II'nin bu bölümünde Basel I'e kıyasla kredi riski konusunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu riskin ölçülmesi için farklı düzeylerde farklı yaklaşımlar önerilmiştir. Bunlar: Standart Yaklaşım, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı ve İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımıdır. Operasyonel riskin hesaplanmasında önerilen yaklaşımlar ise, Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım, Alternatif Standart Yaklaşım ve İleri Ölçüm Yaklaşımı olarak sayılabilir.

Basel I'de de olduğu gibi %8 olan sermaye yeterlilik rasyosu Basel II'de şu şekilde açıklanmaktadır:

$$\text{Sermaye Yeterliliği Oranı} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Kredi Riski} + \text{Operasyonel Risk} + \text{Piyasa Riski}} = \%8$$

Katkı sermaye ise, ana sermayenin %100'unu aşamaz.

1.1.2.1.1 Kredi Riski

Kredi riski, bankanın verdiği kredilerin geri dönmemesi ve diğer yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesinden kaynaklanan bir risk türü olmaktadır. Bu durum borçlunun zor bir duruma düşüp iflasa sürüklenmesinden ya da karışık bir ekonomik ortamdan etkilenip yükümlülüklerini yerine getirememesinden kaynaklanabilmektedir.

Bir borçlu tarafından, daha önceden imzalanan karşılıklı anlaşmanın şartları doğrultusunda ödenmesi beklenen tutarın, beklenen zamanda ödenmemesi durumu olarak da tanımlanabilir (Avcıbaşı, 2008: 20).

Böyle bir durum bankayı zor bir duruma düşürebilmektedir, bu yüzden kredi kayıplarını öngörebilmek için farklı yöntemlerin kullanılması ve kredi riskine karşı önlemlerin alınması (kredi risk sermayesi rezervinin bulundurulması gibi) bankalar için son derece önemli olmaktadır.

Kredi riski diğer dört risk türünü de kapsamaktadır. Bunlar: işlemin sonuçlandırılmaması riski, işlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk, ülke riski ve transfer riskidir.

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: banka ile borçlu arasında yapılan sözleşmede öngörüldüğü gibi belli bir süre içerisinde bankanın eline işleme konu olan finansal aracın veya nakdin geçmemesi durumunda ortaya çıkan risk türüdür.

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: Bazı durumlarda sözleşme taraftarlarından birinin yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durumda işlemin sonuçlandırılma öncesi risk ortaya çıkmaktadır.

Ülke riski: Sözleşmedeki taraftarlar bazen farklı ülkelerde bulunabilir. Herhangi bir tarafın bulunduğu ülkenin konjonktüründen kaynaklanan bir durumdan dolayı yükümlülüğünü yerine getirememesi ülke riski olarak tanımlanabilir.

Transfer riski: Yine taraftarların farklı ülkelerde bulunduğu ortaya çıkan bir risk türüdür. Taraftarlardan birinin yine ülkedeki konjonktürlerden etkilenip borcunu aynı döviz türünden veya konvertibl olan başka bir döviz türünden ödeyemediğinde ortaya çıkmaktadır.

Basel II Uzlaşısında OECD üyesi olup olmamakla ilgili olan kulüp kuralı ortadan kalkmaktadır. Yeni uzlaşıda ülkelerin risk ağırlıkları OECD'ye üye olup olmamalarına göre belirlenmeyecektir. Buna bağlı olarak da bankaların risk ağırlığı değerlendirmeleri de değişecektir. Bunun için iki yöntem kullanılacak. Birinci

yönteme göre, belirli bir ülkenin bankasının risk ağırlığı o ülkenin risk notundan bir not daha aşağıda değerlendirilecektir. İkinci yönteme göre ise, derecelendirme kuruluşlarının verdiği risk ağırlıkları kullanılacaktır.

Basel I'e yöneltile eleştirilerden birine neden olan Kulüp Kuralı Basel 2 Uzlaşısında bu uygulamayla düzeltilmiştir.

1.1.2.1.1.1 Standart Yaklaşım

Komite, bankalara, kredi risklerine ilişkin sermaye gereksinimlerini hesaplamak için iki ana yöntem arasında seçim yapma olanağının verilmesini önermiştir. Bu alternatif yöntemlerden biri, kredi riskinin bağımsız kredi derecelendirmelerine dayanılarak standart biçimde ölçülmesidir (Notasyonlar, bir kurumun (Standard&Poor's) kullandığı yönteme dayanmaktadır. Standard&Poor's kredi derecelendirmeleri sadece örnek olarak kullanılmıştır; diğer kredi derecelendirme kuruluşlarının notasyonları da kullanılabilir. Bu çerçevede, dokümanda kullanılan derecelendirmeler, Komitenin bağımsız derecelendirme kuruluşları hakkında bir tercihini veya bir tespiti yansıtmamaktadır). Diğer yöntem ise denetim otoritesinin onayına tabi olarak bankaların kredi riski için içsel derecelendirme sistemlerini kullanmalarına olanak verilmesidir (BDDK, 2007: 23).

Bankalar, maruz kaldıkları kredi riskini azaltmak için çeşitli teknikler uygulamaktadır. Örneğin, kredi riskleri tamamen veya kısmen nakit veya menkul kıymetlerden oluşan birinci öncelikli teminatlarla güvence altına alınabilir ya da kredi riski üçüncü bir şahsın kefaletiyle teminat altına alınabilir ya da banka çeşitli şekillerdeki kredi risklerini dengelemek için kredi türevi satın alabilir. Ayrıca, bankalar kredilerin aynı borçlunun mevduatıyla mahsup edilmesini de kabul edebilir (BDDK, 2007: 39).

Basitleştirilmiş yöntemde, karşı tarafın risk ağırlığı yerine, krediyi kısmen ya da tamamen güvence altına alan teminatın risk ağırlığı esas alınmaktadır.

Kapsamlı yöntemde bankalar, sermaye yeterliliği hesaplamalarında karşı taraftan olan alacaklarının tutarını, almış oldukları teminatın etkilerini yansıtacak şekilde

düzelteceklerdir. Karşı taraftan olan alacağın tutarında (Kredi risk tutarları, örneğin menkul kıymetlerin ödünç verildiği durumlarda değişebilir) ve alınan teminatın değerinde, piyasa hareketleri nedeniyle meydana gelebilecek değişiklikleri (volatilitite) yansıtmak için iskontolar uygulamak suretiyle hem alacak hem de teminatın tutarı düzeltililecektir. Bu sayede, volatilititeye göre ayarlanmış kredi ve teminat tutarları belirlenmiş olacaktır. Herhangi biri nakdi olmadığı sürece kredinin volatilititeye göre düzeltilmiş tutarı, kredi tutarından daha yüksek; teminatın volatilititeye göre düzeltilmiş tutarı ise teminat tutarından daha düşük olacaktır (BDDK, 2007: 43).

Teminatlı bir işlem için, risk azaltımından sonraki kredi tutarı aşağıda gösterildiği gibi hesaplanacaktır (BDDK, 2007: 47):

$$E^* = \text{maksimum} \{0, [E \times (1 + H_e) - C \times (1 - H_c - H_{fx})]\}$$

Bu formülde:

E^* = Risk azaltım işleminden sonraki kredi tutarı

E = Kredinin brüt tutarı

H_e = Kredi için uygulanacak iskonto

C = Alınan teminatın brüt değeri

H_c = Teminat için uygulanacak iskonto

H_{fx} = Teminat ile kredi arasındaki para cinsi uyumsuzluğu nedeniyle uygulanacak iskonto

1.1.2.1.1.2 İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşım

Belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle İDD yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilecektir. Risk bileşenleri; temerrüde düşme olasılığı (TO), temerrüt halinde kayıp yüzdesi (THK), temerrüde

düşme durumunda risk tutarı (TT) ve efektif vadeyi (V) içerir. Bazı durumlarda, bankaların bir veya birden fazla risk bileşeni için içsel tahminleri yerine denetim otoritesinin öngördüğü değerleri kullanmaları gerekli olabilecektir. İDD yaklaşımı, beklenmeyen kayıp (BmK) ve beklenen kayıp (BK) parametrelerinin ölçülmesine dayanır (BDDK, 2007: 67)

İDD yaklaşımında, bankalar, bankacılık portföyü risklerini farklı risk özelliklerine sahip geniş varlık kategorilerine ayıracaklardır. Söz konusu varlık kategorileri (a) kurumsal krediler, (b) hazine ve merkez bankası kredileri, (c) banka kredileri, (d) perakende krediler ve (e) sermaye yatırımlarıdır. Kredilere ilişkin bu sınıflandırma, genel olarak, bankacılık teamüllerine paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte, bazı bankalar, dahili risk ölçüm ve yönetim sistemlerinde farklı tanımlar kullanıyor olabilir. Komitenin, bankaların faaliyet ve risklerini yönetmek için kullandıkları yol ve yöntemleri değiştirmelerini zorunlu tutmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Ancak her bankanın asgari sermaye gereksinimini belirlemek amacıyla her bir risk türü için uygun bir yaklaşımının olması gereklidir. Bankalar, risklerin farklı kategorilerle ilişkilendirilmesinde kullandıkları yöntemin uygun ve zaman içinde tutarlı olduğunu ilgili denetim otoritelerine kanıtlamalıdır (BDDK, 2007: 68).

İDD yaklaşımları çerçevesinde ele alınan her bir varlık kategorisi için üç temel bileşen söz konusu olmaktadır:

- Risk bileşenleri: risk parametrelerine ilişkin banka tahminleri (bazıları denetim otoritesince sağlanabilir).
- Risk ağırlık fonksiyonları: risk bileşenlerinin risk ağırlıklı varlıklara ve dolayısıyla sermaye yükümlülüğüne dönüştürüldüğü fonksiyonlar.
- Asgari gereksinimler: bankanın belirli bir varlık kategorisinde İDD yaklaşımını kullanabilmesi için yerine getirmesi gereken asgari standartlar.

Varlık kategorilerinin büyük bir bölümü için, Komite, iki genel yaklaşım belirlemiştir: temel yaklaşım ve gelişmiş yaklaşım. Temel yaklaşımda, genel kural olarak, bankalar, TO tahminlerini kendileri belirler, diğer risk bileşenleri için

denetim otoritesinin tahminlerini esas alırlar. Gelişmiş yaklaşımda, bankalar, asgari standartlara uymak şartıyla, TO, THK ve TT tahminlerini ve (efektif vade) M hesaplamalarını kendileri yaparlar. Sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankaların, temel ve gelişmiş yaklaşım ayrımı olmaksızın, bu düzenlemede verilen risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmaları zorunludur (BDDK, 2007: 77).

1.1.2.1.2 Piyasa Riski

Basel II Uzlaşısına dahil edilen yeni bir unsur da piyasa riskidir. Piyasa riski, karşı tarafın kayıpların olma olasılığı olarak tanımlanır (Avcıbaşı, 2008: 31).

Bu risk finansal piyasadaki beklenmeyen fiyat dalgalanmalarından ortaya çıkmaktadır. Kur riski, faiz oranı riski ve hisse senedi pozisyon riski gibi riskleri içermektedir.

Kur riski: Ülke parasının diğer paralar karşısında değer yitirmesi olarak tanımlanabilen bu risk türü, döviz piyasalarındaki dalgalanmaların büyük olduğu ülkelerde daha çok gündeme gelmektedir. Çapraz kurlarda yaşanan oynaklıklardan dolayı da kur riski ortaya çıkabilir.

Faiz oranı riski: Bu risk türü daha çok bankaları etkilemektedir. Faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle ortaya çıkar ve bankaların değişik işlemlerde kullandığı menkul kıymetlerin fiyatlarını etkileyip bankaların beklenen getirisini veya karını etkileyip onları zarara uğratabilir.

Hisse senedi pozisyon riski: Hisse senedi bankaların devamlı işlemlerinde kullandığı bir menkul kıymettir. Dolayısıyla hisse senetlerinin fiyatlarındaki dalgalanmalar bankayı aldığı pozisyona göre olumlu veya olumsuz olarak etkileyeceği için, hisse senedi pozisyon riskinden bahsedilmektedir.

1.1.2.1.2.1 Standart Ölçüm Yöntemi

Bu bölüm, alım-satım portföyüne dahil borçlanmaya dayalı menkul kıymetler ve faiz oranıyla ilişkilendirilmiş diğer bağlantılı araçlarda pozisyonlar alma riskinin ölçülmesi için bir standart çerçeve tanımlamaktadır. Bu kapsamdaki araçlar, tüm sabit ve değişken faizli borçlanma menkul kıymetlerini ve dönüştürülebilir olmayan

imtiyazlı hisseler de dahil benzer araçları içerir (Alınıp satılabilen ipotekli menkul kıymet sertifikaları, irat senetleri ve ipotek türev ürünleri, erken itfa riskine ilişkin özgün niteliklere sahiptirler. Bu bakımdan, şimdilik, bu menkul kıymetler için ortak bir uygulama söz konusu olmayacak ve bu konu ulusal otoritelerin inisiyatifine bırakılacaktır. Bir repo veya menkul kıymet ödünç sözleşmesine konu menkul kıymetler, menkul kıymeti ödünç verene aitmiş gibi; yani, diğer menkul kıymet pozisyonlarıyla aynı şekilde işlem görecektir) (BDDK, 2007: 217).

Asgari sermaye gereksinimi, ayrı ayrı hesaplanan iki sermaye gereksinimi olarak ifade edilir: ilki, kısa veya uzun pozisyonda olmalarına bakılmaksızın tüm menkul kıymetler için hesaplanacak "*spesifik riske*" ilişkin sermaye gereksinimi; diğeri, farklı menkul kıymet veya enstrümanlardaki uzun ve kısa pozisyonların mahsup edilebildiği portföy faiz oranı riskine ("*genel piyasa riski*" olarak adlandırılır) ilişkin sermaye gereksinimi (BDDK, 2007: 218).

Genel piyasa riski için sermaye yükümlülüğü, piyasa faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan kayıp riskini karşılamak amacına yöneliktir. Bu riskin ölçümünde iki temel yöntem arasında bir seçim yapılmasına izin verilir: "vade" yöntemi ve "süre" yöntemi. Bu yöntemlerde, sermaye yükümlülüğü, aşağıdaki dört unsurun toplamıdır (BDDK, 2007: 223):

- Alım-satım portföyündeki net kısa veya uzun pozisyonlar;
- Farklı zaman dilimlerinde eşleştirilebilen pozisyonların küçük bir oranı ("*dikey ret*");
- Farklı zaman dilimlerinde eşlenebilen pozisyonların daha büyük bir oranı ("*yatay ret*");
- Opsiyonlara ilişkin pozisyonlar için net bir sermaye yükümlülüğü.

Kur riskine ilişkin sermaye gereksiniminin hesaplanmasında iki süreç söz konusudur. Birincisi, tek bir yabancı paraya ilişkin riskin ölçülmesidir. İkincisi ise, bir bankanın

farklı para birimlerinde tuttuğu uzun ve kısa pozisyonların yarattığı risklerin ölçülmesidir (BDDK, 2007: 234).

1.1.2.1.2.2 İçsel Model Yaklaşımı

İçsel bir modelin kullanılması denetim otoritesinin açık onayı şartına bağlı olacaktır. Birden fazla ülkede önemli düzeyde alım satım faaliyeti yürüten bankaların merkez ve evsahibi ülke denetim otoriteleri, etkin ve verimli bir onay süreci uygulamak için yakın işbirliği içinde çalışmalıdırlar (BDDK, 2007: 249).

Denetim otoritelerinin, model yaklaşımını kullanan bankalarda kavramsal açıdan sağlam ve bütünlük içinde uygulanan piyasa riski yönetim sistemlerinin bulunduğundan emin olabilmeleri çok önemlidir. Bu amaçla, denetim otoritesi, bankaların modellere-dayanan yaklaşım uygulamalarına izin verilmesi için uymaları gereken bir dizi *nitel kriter* belirleyecektir. Yalnızca modelleri bu nitel kriterlere tamamen uygun bankalar, en küçük çarpım faktörünü uygulama hakkına sahip olacaklardır (BDDK, 2007: 249).

Bu nitel kriterlerin yanında bankaların yerine getirmeleri gereken nicel kriterler de bulunmaktadır. Uzlaşıda bu kriterler hakkında da ayrıntılı bilgiye yer verilmiştir.

Bir bankanın içsel piyasa riski ölçüm sisteminin önemli bir parçası da, piyasa riski faktörlerini, yani bankanın alım-satım pozisyonlarının değerini etkileyen piyasa oran ve fiyatlarını içeren uygun bir setin belirlenmesidir. Piyasa riski ölçüm sistemine dahil edilen risk faktörleri, bankanın bilanço-içi ve bilanço dışı alım-satım pozisyonlarından kaynaklanan riskleri karşılamak için yeterli olmalıdır (BDDK, 2007: 252).

Piyasa riski sermaye yükümlülüğünü karşılamak için içsel model yaklaşımını kullanan bankaların kapsamlı bir stres testi programına sahip olmaları gerekir. Bankaları önemli ölçüde etkileyebilecek olayları veya faktörleri belirlemek için kullanılan stres testi, bankanın sermaye pozisyonunun değerlendirilmesinin büyük öneme sahip unsurlarından biridir (BDDK, 2007: 256).

1.1.2.1.3 Operasyonel Risk

Bir banka kredi ve piyasalarla işlem yaparak kredi ve piyasa riskine maruz kalabileceği gibi, bu işlemlere gecmeden önce bankanın kendi iç sisteminden kaynaklanan operasyonel riskle de karşılaşabilir. Teknolojinin ilerlemesiyle finansal piyasalarda kullanılan ürünler ve yöntemler her geçen gün yenilenmektedir. Bu tür gelişmeler finansal piyasaların en önemli aktörleri olarak bankaları yakından ilgilendirmektedir. Bu gelişmelere ayak uydurmak, kullandıkları yöntemleri buna göre geliştirmek, çalışanlarını teknolojik sistemlere alıştırıp eğitmek ve risk profillerini sürekli güncellemek bankalar için son derece önemlidir.

Genel olarak kredi riski ve piyasa riski dışında kalan tüm riskler olarak tanımlanan operasyonel risk, bankaların faaliyetleri sonucu maruz kaldıkları bir risk türüdür (Avcıbaşı: 2008, 35). Operasyonel risk daha çok beklenmeyen olaylara bağlı olan bir risk türüdür. Son yıllarda finansal piyasalarda beklenmeyen gelişmelerin artmasıyla operasyonel risk devamlı gündeme gelerek önemini arttırmıştır.

Basel 2 ile gelen yeniliklerden biri de bankaların mali tablolarının raporlanmasıdır. Güvenilir mali tablolar sağlıklı veriler gerektirir. Bu veriler bankanın kendi veri sisteminden sağlanacağı için bu bağlamda bankalara önemli bir görev düşmektedir.

Operasyonel riske neden olan faktörler olarak sistem, insan, süreç ve dışsal riskleri sıralayabiliriz.

1.1.2.1.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel Gösterge Yaklaşımını kullanan bankalar, operasyonel risk için, pozitif yıllık brüt gelirin sabit bir yüzdesinin (alfa işaretiyle gösterilir) son üç yıl içindeki ortalamasına eşit tutarda sermaye bulundurmalarıdır. Yıllık brüt gelirin eksi veya sıfır olduğu herhangi bir yılla ilgili rakamlar, bu ortalamanın hesaplanmasında hem pay hem de paydanın dışında tutulmalıdır (negatif brüt gelir, bir bankanın 1. Yapısal Blok yasal sermaye miktarını bozduğu takdirde, denetim otoriteleri, 2. Yapısal Blok kapsamında uygun tedbirlerin uygulanmasını değerlendireceklerdir). Bu sermaye yükümlülüğü aşağıdaki denklemle belirlenebilir:

$$K_{BIA} = [\sum(GI_{1...n} \times \alpha)]/n$$

Bu denklemde:

KBIA = Temel Gösterge Yaklaşımı uyarınca bulundurulacak sermaye

GI = Son üç yılın yıllık brüt geliri (pozitif ise)

n = Son üç yıl içinde brüt gelirin pozitif olduğu yılların sayısı

alpha = Sektör çapında gereken sermaye seviyesinin sektör çapında gösterge seviyesine oranı olarak Komite'nin tespit ettiği %15 (BDDK, 2007: 190)

1.1.2.1.3.2 Standart Yaklaşım

Komite, yeniden kalibrasyon için risk hassasiyeti daha fazla olan verilerin mevcut olduğu durumlarda, Temel Gösterge Yaklaşımı ve Standart Yaklaşımın kalibrasyonunu yeniden değerlendirmek niyetindedir. Bu yeniden kalibrasyonun, 1. Yapısal Blok kapsamındaki yasal sermaye yükümlülüğünün operasyonel risk unsurunun genel kalibrasyonu üzerinde önemli bir etki yapması amaçlanmamaktadır (BDDK, 2007: 191).

Standart Yaklaşımında, bankaların faaliyetleri, sekiz ayrı faaliyet koluna bölünür: kurumsal finansman, alım-satım & satış, perakende bankacılık, ticari bankacılık, tasfiye (takas) ve ödemeler, acentelik hizmetleri, varlık yönetimi ve perakende aracılık hizmetleri. Her faaliyet kolunda, brüt gelir, iş operasyonları ve faaliyetlerin ölçeğini, dolayısıyla, faaliyet kollarının her birinde operasyonel risklerin olası ölçeğini gösteren bir gösterge işlevini görmektedir. Her faaliyet kolu için sermaye bulundurma yükümlülüğü, brüt gelirin o faaliyet koluna tahsis edilen bir faktörle (beta ile gösterilir) çarpılması yoluyla hesaplanır. Beta, belirli bir faaliyet kolundaki operasyonel risk kayıp deneyimi ile o faaliyet kolu için toplam brüt gelir seviyesi arasında sektör çapında mevcut ilişkiyi gösteren bir katsayıdır. Standart Yaklaşımında, brüt gelirin kuruluşun tüm faaliyetleri için değil, her faaliyet kolu için ayrıca ölçüldüğü not edilmelidir; örneğin, kurumsal finansman faaliyet kolunda kullanılan

gösterge değeri, kurumsal finansman faaliyet kolunda yaratılan brüt gelirdir (BDDK, 2007: 192).

Toplam sermaye bulundurma yükümlülüğü aşağıdaki formülle gösterilebilir (BDDK, 2007: 192):

$$KSY = \{\Sigma \text{yıl 1-3 maksimum}[\Sigma(BG1-8 \times \beta 1-8)50]\}/3$$

Bu denklemde:

KSY = Standart Yaklaşımına göre sermaye bulundurma yükümlülüğü

BG1-8 = Sekiz faaliyet kolunun her biri için, belirli bir yılda yıllık brüt gelir

(yukarıda Temel Gösterge Yaklaşımı kapsamında tanımlandığı gibi)

$\beta 1-8$ = Sekiz faaliyet kolunun her biri için, gereken sermaye seviyesini brüt gelir

düzeyine bağlayan ve Komite tarafından belirlenen sabit bir oran.

1.1.2.1.3.3 Alternatif Standart Yaklaşım

Ulusal denetim otoritesinin tercihinine bağlı olarak, denetim otoritesi, bir bankanın bu alternatif yaklaşımın örneği risklerin mükerrer sayımını engellemek yoluyla daha gelişmiş bir temel yarattığı konusunda kendisini ikna etmesi kayıt ve şartıyla, o bankanın Alternatif Standart Yaklaşımı (ASY) uygulamasına izin verebilir. Bir bankanın, ASY'yi kullanma iznini aldıktan sonra, denetim otoritesinden tekrar izin almadan yeniden Standart Yaklaşımına dönmesine izin verilmez. Büyük piyasalarda faaliyet gösteren ve risklerini çeşitlendirmiş bulunan büyük bankaların ASY'yi kullanması öngörülmemektedir. Standart Yaklaşımında olduğu gibi, ASY'de de toplam sermaye bulundurma yükümlülüğü, sekiz faaliyet kolunun her birindeki yasal sermaye bulundurma yükümlülüklerinin basit toplamı alınarak hesaplanır (BDDK, 2007: 191).

1.1.2.1.3.4 İleri Ölçüm Yaklaşımları (İÖY)

İÖY'yi kullanan bir banka, faaliyet gösterdiği ülkenin denetim otoritelerinin onayıyla ve kendi kurulu bulunduğu ülkenin denetim otoritelerinin desteğiyle, genel banka

grubuna kıyasla önemli sayılmayan, fakat kendileri Bölüm 1'e uygun olarak bu Düzenlemeye tabi olan, uluslararası faaliyet gösteren banka iştirakleri için yasal sermaye yükümlülüğünü belirlemek amacıyla bir tahsis mekanizması kullanabilir. Denetim otoritesinin onayı, bankanın bu iştirakleri için uyguladığı tahsis mekanizmasının uygun olduğunu ve ampirik kanıtlarla desteklenebileceğini ilgili denetim otoritelerini tatmin edici bir şekilde göstermesi şartına bağlı olacaktır. Her iştirakin yönetim kurulu ve üst yönetimi, iştirakin operasyonel riskleri ve kontrolleriyle ilgili kendi değerlendirmesini yapmaktan ve iştirakin bu risklere karşı yeterli sermayeye sahip olmasını sağlamaktan sorumludurlar (BDDK, 2007: 193).

1.1.2.2 İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi

Basel II Uzlaşısının bu bölümünde Basel Temel İlkelerinde de olduğu gibi denetim otoritelerinin yapısı, görevleri ve sorumlulukları üzerinde durulmaktadır. Bunun kapsamında bankalara yüklenen önemli bir sorumluluk risk yönetim sistemlerinin ulusal otoritelerce denetlenmesidir. Bu yükümlülükle birlikte bankalara risk yönetim sistemlerini güçlendirmeleri gibi önemli görevler düşmektedir. Bu yeniliklerin yerine getirilmesi mudilerin korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçla denetim otoriteleri uzlaşıda ağırlıklı olarak üzerinde durulan, sermaye yeterliliği hesaplamaları sonucunda, bulundurulması gereken asgari sermayenin, mudiler için her an hazır bulundurulduğunu denetlemekle yükümlü kılınmışlardır (Çelik ve Kızıl, 2008: 22).

Görüldüğü gibi yeni uzlaşıda mudilerin kaliteli ve dürüst bir hizmet alması, bankalara güvenebilmesi ve kendi haklarından yararlanabilmesi önemli hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci yapısal blokta, bir yanda banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yanda ise düzenleyici otorite bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir (Yayla ve Kaya, 2005:11).

Bu şekilde risk değerlendirmesi hem bankanın hem de düzenleyici otoritenin kontrolünden geçeceği için daha sağlam bir şekilde yapılmış olur.

Sürecin doğru bir şekilde işleyebilmesi ve bu süreçte yol gösterici olabilmesi için Basel Komitesi dört ana ilke belirlemiştir:

Birinci Prensip: Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sistemi

Basel II standartlarının uygulanması kapsamında bütün bankaların sermaye yeterliliği değerlendirmesine ilişkin birer stratejileri bulunmalıdır. Doğal olarak bu stratejiler bankanın büyüklüğüne, faaliyet alanına, işlemlerin karmaşıklığına ve diğer faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterecektir. Fakat bütün bankaların göz önünde tutması gerektiği önemli bir husus, bu stratejilerin bütün risk türlerini leyebilecek kapasitede olmalarıdır. Bu özelliğe sahip olan stratejiler geliştirerek bankalar bu prensibi uygulayabilecek duruma geleceklerdir. Ayrıca bankalar, riskleri leyebilecek kapasitede olan stratejilere sahip olduklarını ve bunları kullanabilecek durumda olduklarını denetim otoritesine aıklayabilmelidirler.

İkinci Prensip: Denetim Otoritesinin Değerlendirilmesi

İkinci ilke, denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi suretiyle bir değerlendirme yapmasına ilişkindir (Yayla ve Kaya , 2005: 11).

Birinci prensibe göre sağlanan sermaye, ikinci prensibe göre denetim otoritesinin kontrolünden geçmelidir. Bankalar, finans kesiminin önemli bir parçası olduğu için, onların devamlı bir kontrol altında olması önemlidir. Bu noktada denetim ve gözetim otoriteleri bankaların yetersiz kaldığı durumları tespit edip, bunları atlatabilmek için zm yolları önerebilirler.

nc Prensip: Denetim Otoritesinin Yaptırım Gücü

Resmi otoritenin, asgari yasal sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde

sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu, üçüncü ilkede belirtilmiştir (Yayla ve Kaya, 2005: 12).

Bankanın ayırmakla yükümlü olduğu asgari sermaye tutarı uzlaşıda belirlenmiştir. Fakat sürekli değişen piyasa koşulları bankaların asgari sermaye ile çalışmamlarını gerektirmektedir. Bunun için denetim otoriteleri bankaların asgari sermayenin üzerinde bir sermaye ile çalışmalarını isteyebilmek durumundalar.

Dördüncü Prensip: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Kabiliyeti

Herhangi bir bankada sermaye miktarı minimum seviyenin altına düşerse resmi otoriteler buna karşı bankanın tedbir almasını ister. Fakat sermayenin minimum seviyeye düşebilme olasılığının öngörülmesi bankayı büyük zorluklardan kurtarabilir. Bu yüzden resmi otorite erken uyarı sistemleri yoluyla bu durumu önceden tespit etmeye çalışıp bankalardan bazı tedbirler alınmasını isteyebilir.

Bu tedbirler; bankaya yönelik gözetimin derinleştirilmesi, temettü ödemesinin sınırlandırılması, bankadan sermaye yeterliliğinin yeniden tesis edilmesi yönünde bir plan hazırlanmasının istenmesi yada derhal sermaye arttırmasının talep edilmesi olabilir (Avcıbaşı, 2008: 44).

1.1.2.3 Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel Komitesi, Uzlaşyı uygulayan bankalar için kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerinin getirilmesi açısından Üçüncü Yapısal Blok gerekçesinin yeterince güçlü olduğu inancındadır. Denetim otoritelerinin bankaları bu tür bilgilendirme yükümlülüklerine tabi tutmakta kullanabilecekleri bir dizi yöntem bulunmaktadır. Bilgilendirme yükümlülüklerinden bir kısmı yasal sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında belirli yöntemlerin kullanılabilmesi veya belirli finansal araç ve işlemlerin tanınması açısından yeterlilik ölçütünü oluşturacaktır (BDDK, 2007: 293).

Üçüncü Yapısal Blok-Piyasa Disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın

sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle Uzlaşının içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla inisiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır (BDDK, 2007: 293).

Prensip olarak bankaların açıklamaları, üst düzey yönetim ve yönetim kurulunun bankanın risklerini değerlendirme ve yönetme tarzlarıyla tutarlı olmalıdır. Bankalar, Birinci Yapısal Blok kapsamında karşı karşıya bulundukları çeşitli risklerin ölçümü ve bu riskler nedeniyle bulunduracakları asgari sermaye düzeyinin belirlenmesi için belirli yaklaşım ve yöntemler kullanmaktadırlar. Komite, bu genel çerçeveye dayanılarak yapılacak açıklamaların bir bankanın maruz bulunduğu riskler hakkında piyasayı bilgilendirmenin etkin bir aracı olduğu ve karşılaştırabilirliği sağlayan tutarlı ve anlaşılabilir bir bilgilendirme çerçevesi sunduğu inancındadır (BDDK, 2007: 293).

Ekonominin tam rekabet ortamında işlediği günlerimizde, ekonomik birimler arasında karşılaştırmanın yapılabilmesi ve şeffaflığın sağlanması önemlidir. Finansal piyasanın en önemli aktörleri olarak bankalar da Basel 2 Uzlaşısının üçüncü yapısal blokta yer alan önerilerine göre bu önemli unsurları sağlayabilecektir. Böylece bankalar karşılaşılabilecekleri riskler hakkında bilgilendirilmiş olacaktır. Diğer taraftan her bankayı ayrıntılarıyla incelemekte zorlanan denetçilerin işi kolaylaştırılmış olacaktır. Piyasaya yapılacak olan açıklamaların kontrolünü sağlayacak sistemleri bankalar kendileri oluşturacaktır.

Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma (disclosure) gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir (Yayla ve Kaya, 2005: 12).

Kamuoyuna açıklanacak bilgiler niteliksel ve niceliksel açıklamalar olup sırasıyla; muhasebe ve sermaye yeterliliği açısından dikkate alınan konsolidasyon kapsamı arasındaki farklılıklar, grup içi fon ya da sermaye transferini sınırlayıcı hususlar ile sigorta iştiraklerindeki fazla sermayenin tutarı, konsolidasyona dahil edilmeyen tüm iştiraklerdeki sermaye açığı gibi hususlara yer verilmelidir (Avcıbaşı, 2008: 47).

1.1.3 Basel II'nin Genel Ekonomik Etkileri

Basel 2 Uzlaşısı finans alanına tek standartı getirmeyi amaçlamaktadır. Bu uygulamanın genel olarak olumlu etkilerin yanında olumsuz etkiler yaratması da beklenmektedir. Genel ekonomik etkiler olarak aşağıdakileri sayabiliriz:

Basel 2'ye geçişle birlikte ekonomide kayıtdışılığın azalması beklenmektedir. Finans alanında yapılan işlemlerin kaydedilmesi ve bunların çoğunun kamuya açıklanması kayıtdışı ekonominin boyutlarını küçülteceği ümit edilmektedir.

Basel II standartlarını uygulayan ülkelere yabancı kaynak akımı artacak. Standartları uygulayan tüm bankalar hangi ülkede hizmet veriyor olursa olsunlar aynı standarta sahip olup birbirleriyle iletişim kurmakta zorlanmayacaklar. Böylelikle yatırımcılar ülkelerindeki bankalardan aldıkları hizmetlerin aynısını Basel II'yi uygulayan tüm bankalardan da aynı şekilde alabilecekler.

Devletin vergi gelirleri artacak. Şeffaflığın artmasıyla birlikte vergi ödemeyen bireyler ve kurumlar azalacak. Vergiden kaçınmak zorlaşacak. Vergisini sürekli ödeyenlerin sayısı artacaktır.

Basel II'nin daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi yaratması beklenmektedir. Bu uzlaşının en önemli amacı bankacılık sistemindeki standartların düzenlenmesidir. Daha sağlıklı bir bankacılık sistemi daha sağlıklı bir finans piyasasına ve daha güçlü bir ekonomiye ulaşmakta yardımcı olacaktır.

Bunların yanında Basel II'yi uygulamanın maliyetleri de olacak. İlk önce bankaların çoğu standart yöntemleri uygulamayı başlayacak. Fakat uygulamanın daha sağlıklı ve güvenilir olması için bir an önce ileri yöntemlere geçmek doğru olacaktır ve bu yöntemlerin uygulamanın maliyetleri olacaktır.

Bankalar arası rekabet ortamı etkilenecek. Basel II'nin ileri düzey yöntemlerinin uygulama maliyetlerine katlanabilen uluslararası güçlü bankalar, standart yöntemleri kullanacak olan ulusal bankalara karşı üstün olacaklardır. Ulusal bankaların gücü uluslararası bankalarla rekabet etmeye yetmeyecek ve haksız bir rekabet ortamı oluşabilecektir.

Kamuya açıklanan bilgilerle şeffaflık sağlanacak. Mevduat sahipleri bankalara daha çok güvenecektir. Bankacılık sisteminde olup bitenlerden kamunun haberi olacaktır.

Basel II uzlaşısı genel olarak finansal sistemi daha güvenilir kılacaktır (Institute of International Bankers, 2007: 5, Implementation of Basel II, Challenges and Opportunities).

Yasal sermaye finans alanında alınan kararları etkileyen önemli bir unsurdur. Basel II ile birlikte yasal sermayenin düzenlenmesi ve risk yönetim yöntemleriyle güvenilir bir şekilde hesaplanması bütün finans alanına bir düzen getirecektir.

Basel II standartlarını ne kadar çok banka uygularsa ekonomide de o kadar çok kolaylık sağlanacaktır. Farklı ülkelerdeki bankaların aynı standartları kullanılmasıyla finans alanında ülkeler arası sınırlar kalkacak ve ülkeden ülkeye finansal işlemler yapmak daha kolay hale gelecektir.

Basel II uzlaşısının öncelikle genel ekonomik işleyiş üzerine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Özellikle son 10 yılda küresel anlamda yaşanan krizlerde, uluslararası finans sektörü hem etken hem de edilgen taraf olmuştur. Uzlaşa bahsi geçen piyasa disiplinin sağlanması, makro ekonomik anlamda krizlerin önlenmesinde önemli bir fayda sağlayacaktır (Çelik ve Kızıl, 2008: 24).

1.1.4 Basel II'nin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri

Basel II standartları gelişmiş ülkelere uygulanmak üzere tasarlandı. Fakat finansal gelişmelere ayak uydurabilmek için gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar da standartları uygulamak için hazırlıklara başladı. Hazırlık yolu boyunca gelişmekte olan ülke bankaları çeşitli zorluklarla karşılaştı. Çünkü onların bankacılık sistemi gelişmiş ülkelerin bankacılık sistemleri ile aynı özellikleri göstermemekteydi. Bu

zorluklar karşısında bu standartların gelişmekte olan ülkelere yapacağı etkiler neler olacak gibi sorular oluşmaya başladı.

Bazı çalışmalar Basel II'nin gelişmekte olan ülkelerin kredi akışında bir azalmaya sebep olacağını ve kredi faizlerini riskli firmalar için yukarı çekeceğini göstermiştir. Bu çalışmalardan çıkan sonuçlar, bu açıdan olumsuz sonuçların sınırlı kalacağını göstermektedir.

Basel II'nin kredi hacmine etkisi iki şekilde olabilmektedir. Birincisi, gelişmiş ülke bankalarının gelişmekte olan ülke bankalarına yaptıkları etki, ikincisi ise gelişmekte olan piyasalarda faaliyet gösteren bankaların bu piyasada yer alan şirketlere yapacağı etki.

Basel II kriterlerinin daha sofistike risk değerlendirme sistemleri kullanan bankaların kredi maliyetlerini azaltan kurallar getirdiği belirtiliyor, mesela bu tür bankaların finansal denetim maliyetlerinin görece düşük olması gibi. Bu tür bankalar ise daha ziyade gelişmiş ülkelerde yer alıyor. Böylece gelişmekte olan ülke bankalarının görece kredi maliyeti yükselmiş oluyor. Basel II gelişmekte olan ülkelerin risk dağıtma yöntemlerine de sınırlama getiriyor. Dahası gelişmiş ülkelerdeki bankalar sermaye gereksinimlerini hesaplarken daha ziyade “iç reyting” hesabında ileri yöntemler kullanıyor, gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar ise daha ziyade daha basit yöntemler kullanıyor. Sırf bu nedenle gelişmiş ülke bankalarının sermaye gereksiniminde yüzde 30'a varan farklar olacağı belirtiliyor (yani sadece yöntem farkı sonucunda gelişmiş ülke bankalarının sermaye gereksinimi yüzde 30 civarında daha az oluyor) (Ahmet Çakmak, 31.10.2007 <http://www.tumgazeteler.com/?a=2329494>).

Basel Komitesi ve yerel otoriteler, geçişle ilgili pek çok çalışma yapmış ve konu ile ilgili pek çok belge yayımlamışlardır. Uzlaş bankacılık sektöründe disiplini amaçlıyor fakat öyle görünüyor ki bu uzlaş sadece bankacılık sektörünü değil, pek çok kesimi etkileyecektir. Ayrıca Basel Komitesi getirdiği kriterlerle piyasalara kredi akışını kontrol etmeyi amaçlamaktadır.

1.1.5 Basel II'nin Bankacılık Sektörüne Etkileri

Basel II standartlarının uygulanmasıyla birlikte ülke ve banka risk ağırlığı değişeceğinden finansal istikrarın önemli oranda etkileneceği tahmin edilmektedir. Uygulamanın başlaması ile kredi maliyeti etkilenecek. Bu noktada verilen derecelendirme notları önem kazanmaktadır.

Bu konu kadar diğer önemli bir faktör de henüz üzerinde tam bir mutabakat sağlanmasa ve tartışmalar devam etse de kredi teminatı olarak bugüne kadar kabul edilen müşteri çek-senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletlerinin Basel II'de teminat olarak kabul edilmemesidir (Arslan, ? : 64).

Basel II'nin bankalarda risk yönetiminin etkinliğini arttırması, daha etkin aracılık fonksiyonları, bankaların sermaye düzenlerini risklerle paralel tutma, kamuya açıklanan bilgilerin piyasa disiplini sağlaması ve banka müşterisi olan şirketlerin kurumsal yönetim yapılarını güçlendirmesi hedeflenmektedir.

Yeni düzenleme bankaların kredi portföyünün değişmesine buna bağlı olarak da bankaların sermaye gereksinimlerinin değişmesine neden olmaktadır. Düzenleme çerçevesinde kredi riski için sermaye gereksinimi içsel ve dışsal derecelendirme göstergelerine bağlı olacaktır. İDD yaklaşımı için uygun olan bankalar, riski düşük olan borçlulardan dolayı avantaj sağlayacaktır (Avcıbaşı, 2008: 55).

Basel II sürecinin Türk Bankacılık Sektörüne muhtemel etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Taşpınar, 2007):

Basel II ile birlikte daha etkin ve disipline edilmiş bir bankacılık sistemine sahip olacağız.

Risk yönetimi etkin bir şekilde uygulanarak, çağdaş risk yönetimi teknikleri gelişecektir.

Basel II sürecinde ülke risk ağırlığı artacağı için Türk Bankalarının dışarıdan sağlayacakları sendikasyon kredilerinin faizinde artış, miktarında ise düşüş yaşanacaktır.

Bu sürecin beraberinde getireceği etkin risk yönetimi anlayışı “Risk Odaklı

Denetim” sürecine katkı sağlayarak bankaların sağlıklı büyümesine yardımcı olacaktır. Bu anlamda toplam risk faktörleri içinde %20’lik bir ağırlığa sahip olan iç kontrol sisteminin yeterliliği ve etkinliği de önem kazanacaktır.

Basel II kararları; etkin risk yönetimi ve iç kontrol sisteminin yerleşmesiyle birlikte bankalarda “Kurum İçi Risk/Kontrol Kültürü”nün oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

Basel II’nin geliştirdiği etkin bir risk yönetimi uygulaması ancak güçlü bir özkaynak yapısı ile mümkün olacağından bankaların sermaye gereksinimleri de artacaktır. Basel II’ye uyum sürecinde zorluk yaşayan, adapte olamayan bankaların konsolidesi ya da tasfiyesi yanında finansal yapısını güçlendirmeyi planlayan bankaların bu konuda bir adım önde ve sermaye yapıları çok daha güçlü olan yabancı bankalarla birleşme sürecini de hızlandıracaktır. Bankaların maruz kaldıkları risklere duyarlı bir sermaye yeterliliği ihtiyacını beraberinde getirecektir. Bankaların pazarlama, operasyon ve tahsis grupları arasındaki “Kuvvetler Ayrılığı Prensipleri” daha etkin şekilde kullanılacaktır.

Bankalardaki organizasyonel yapılar ve örgüt şemaları Basel II’ye uygun hale getirilecektir. Bankaların aracılık fonksiyonlarının daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının gözden geçirilerek özellikle de operasyonel risk ölçümleri ile bankaların oluşturulmasında en fazla zorlandıkları operasyonel risk veri tabanı üzerinde yoğunlaşmalarını beraberinde getirecektir. Ayrıca her bankanın kendi yapısına uygun “Risk Göstergeleri Listesi”nin etkin bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Kredi vade yapısı önem kazanacak, vadeye daha az süresi kalmış krediler için diğerlerine göre daha az sermaye ayrılacaktır.

Aktif-pasif yönetiminin etkin şekilde uygulanması suretiyle piyasa riski yönetimi ile arasındaki bağlantı ve bilgi akışı güçlü hale gelecektir.

Bankaların kamuya açıklanması gereken bilgiler dolayısıyla piyasa disiplinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır.

Bankaların kriz yönetimine verdikleri önemi artıracak, çeşitli kriz senaryolarına uygun risk yönetimi anlayışını geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.

Basel II kararları bankalardaki problemlerin etkin şekilde çözümlenmesine yönelik prosedürlerin gözden geçirilmesi ve çözüm odaklı düşünen insan kaynağına ve bilgi işlem alt yapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılması sonucunu ortaya çıkaracak, bu da bankalara kısa vadede ek bir yatırım maliyeti yükleyecektir.

Bankaların risk iştahı ve risk algılamalarında önemli değişiklikleri beraberinde getirecektir.

Bankalardaki teknolojik yeniliklerin asgari risk düzeyinde etkin şekilde kullanılması ve bu risklerin kontrol altına alınması daha da önem kazanacaktır.

Bankaların ticari ve kurumsal nitelikteki müşterilerinin kurumsallaşma sürecinde olumlu bir gelişme yaşanmasına yardımcı olarak, bankaların aktif kalitesinin iyileştirilmesine destek olacaktır.

Basel II kararlarının uygulanmaya başlamasıyla birlikte bankaların kullandıracağı kredilerin teminat ve risk seviyesi, doğrudan kredi maliyetini etkileyeceğinden sözkonusu süreç, bankacılık sektörünü ve reel sektörü ciddi şekilde etkileyecektir. Bu aşamada kredili firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notları önem kazanacak, ilgili firmanın derecelendirme notu düştükçe bankanın risk seviyesi de yükselecek, karşılık olarak daha çok sermaye ayrılması gerektiğinden kaynakların etkin şekilde kullanım sorununu ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla kredi notu düşük olan bir firmaya kullanılacak kredinin maliyeti de artacaktır.

Bankaların müşteri portföy tercihleri, kredibilitesi yüksek, derecelendirmesi iyi, sağlam firmalar yönünde değişecek, kredi derecelendirmesi iyi olan firmalara ortalama kredi faiz oranından daha düşük oranda kredi kullandırılması sözkonusu olabilecektir.

Kredibilitesi yüksek, risk seviyesi ve maliyeti düşük kredili firmalara bankaların ilgisinin yoğunlaşması da, fiyatlama, itibar riski ve yasal sermaye arbitrajı açısından bankalar arası rekabeti daha da artıracaktır.

Basel II hükümlerinin uygulanması ile birlikte bugüne kadar kredi teminatı olarak kabul edilen müşteri çek-senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletlerinin teminat değeri kalmayacaktır.

Basel II ile birlikte bankacılık sistemini etkileyen bütün faktörler etkileşim içerisinde olup birbirinden ayrı olarak değil bir bütün olarak değerlendirilecektir. Yeni düzenleme ile birlikte bu faktörler çok önemli hale gelecek ve sağlıklı bir bankacılık sektörü için sadece bankacılık sistemi içerisindeki olaylar değil, bütün finansal ortamın çok dikkatli bir değerlendirilmesi yapılmalıdır.

1.1.6 Basel II Uzlaşısına Yöneltilen Eleştiriler

Derecelendirme kuruluşlarının vereceği ülke notları kuruluşlara geç ulaşacağı için, bu kuruluşlar piyasadaki gelişmeleri yönlendirmek yerine takip etmek zorunda kalacaklardır.

Bankalar ekonominin genişlediği dönemlerde daha çok kredi açarken, daralma dönemlerinde tam tersini yapacaklar ve bu durum ekonomik dalgalanmaları güçlendirip daha uzun sürmelerine de neden olacaktır.

Derecelendirme kuruluşlarının yaptığı değerlendirmeler piyasadaki gelişmelerle eşzamanlı olarak olmadığı için, kredi kuruluşları da değerlendirmeleri yapmakta yavaş davranmaktadır.

Basel II'nin finans sektörüne etkileri olacak. Bir ülkenin yerel bankaları Basel II'yi uygulamaya başlamadan o ülkedeki yabancı bankalar standartları uygulayacaklardır. Fakat hazinenin değerlendirmeleri o ülkenin OECD'ye üye olup olmamasına göre olmayacak ve bu yüzden yerel bankalar da yabancı bankalarla aynı değerlendirmeye dahil olacaklardır. Ulusal bankalar Basel II'yi uygulamaya başladıklarında da borçlanmak isteyenlerin borç kapasitesi ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarı etkilenecektir.

Basel II'ye geçişle birlikte bankaların ve denetçi firmaların maliyetleri ciddi şekilde artacaktır.

Reisen tarafından yapılan bir çalışmada Basel II'nin gelişmekte olan ülkelere etkisi incelenmektedir. Buna göre; Basel 1'de notu BB olan bir ülkeye uluslararası bir bankanın 100 \$ kredi vermesi durumunda 8 \$'lık sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Basel 2'de standart yaklaşım altında bu maliyet değişmemektedir ancak içsel derecelendirme yönteminin kullanılması durumunda 100 \$ kredi için alacaklı banka 30 \$ sermayeye ihtiyaç duymaktadır ve borçlu ülkenin spreadinin 1.115 baz puan artması beklenmektedir (Kocabıyık, 2007: 71).

Basel II ile birlikte banka tarafından hesaplanan temerrüt olasılığı devresel hareketlerle aynı yönde hareket etme özelliği gösterecektir. Ekonominin iyi olduğu dönemlerde temerrüt olasılığı azalıp kötü olduğu dönemlerde artmaktadır. Bunun sonucu olarak da bankaların sermaye ihtiyaı da özelliği gösterip devresel olarak hareket emektedir.

Gelişmiş ülkelerin uluslararası bankaları Basel II uygulamalarına daha hızlı ve daha kolay bir şekilde geçebilecektir. Bu durum gelişmekte olan piyasaları ve ulusal bankaları olumsuz yönde etkileyecektir. Bu piyasalara açılan krediler daha maliyetli olup azalacaktır. Gelişmekte olan ülkelerdeki ulusal bankalar ilk önce standart yaklaşım uygulamalarına geçeceklerdir. Uluslararası bankalar ise daha az maliyet gerektiren ileri yaklaşımları uygulayacaklardır. Bu durumun ulusal bankaların rekabet gücünü azaltması ve ulusal bankacılık sektöründe uluslararası bankaları ön plana çıkarması beklenmektedir.

Bazı uluslararası bankalar iştirakleri aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerde hizmet vermektedir. O ülkedeki ulusal bankalar standart yaklaşımları kullanıyor olacağından daha düşük dereceli ve daha riskli müşterilere hizmet vermek durumunda kalacak. Uluslararası bankalar ise içsel derecelendirme yaklaşımını kullanıp daha az maliyetli bir hizmet verebilecek ve daha yüksek dereceli müşterilere yoğunlaşabilecektir.

Basel II bankaları piyasaya duyarlı benzer risk yönetim sistemleri geliştirmeye teşvik etmektedir. Bu sistemlerde risk dışsal bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ancak özellikle kriz zamanlarında bankaların ekonomi ile aynı yönde hareket etmeleri krizi içselleştirmekte ve şiddetini arttırmaktadır. Örneğin mali varlıkların fiyatında bir düşüş başladığında bankaların bu varlığı satmaya başlaması fiyatını daha da düşürmekte, bu durumda bankaların verdiği kararlar sektörün istikrarı için olumsuz bir dışsallık yaratmaktadır. Özellikle kısa vadede piyasaya duyarlı risk yönetimi metotlarının uygulanması, sürü psikolojisi ve bulaşma etkisi piyasadaki oynaklığın ve varlıklar arası korelasyonun artmasına neden olmakta ve bunun sonucu bankaların potansiyel kayıpları artabilmektedir. Bu durum sistematik riski ve buna bağlı oluşacak kriz olasılığını arttırabilecektir (Kocabıyık, 2007: 68).

BBB ve üzeri derecelendirme notuna sahip olan ülkeler daha fazla borçlanma imkanı bulabilecektir. Gelişmekte olan ülkeler BBB ve altındaki notlara sahip olduğundan borçlanma imkanı bulmakta zorlanacaktır.

Standart yaklaşıma göre B-‘nin altında bir not alan firmaların risk ağırlığı %150 olur. Hiç derece almamış bir firmanın risk ağırlığı ise %100 olacaktır. Bu durum riskli firmaların not almaktan kaçınmasına sebep olabilmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanan bankalar yüksek temerrüt olasılığına sahip müşterilere kredi vermekten kaçınacaklardır çünkü bu yaklaşımlara göre bu müşteriler yasal sermaye gereğini arttırır. Bunun sonucunda müşteri piyasası bölünecektir.

Taleplerini arttırmaları adına derecelendirme kuruluşlarının notlarını abartmaları söz konusu olabilmektedir.

Düşük derecelendirme notuna sahip borçlular daha çok faiz ödemek zorunda kalacaklardır. Bu borçlular için bankanın daha fazla sermaye ayırması gerekeceğinden borçların maliyeti de artacaktır.

1.1.7 Basel II'nin Yürürlüğe Konulmasında Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar

Yeni çerçevenin uygulanması, hem bankalar hem de denetim otoritelerinin önemli tutarda kaynak tahsisi yapacaklarına ilişkin bir dizi taahhütte bulunmalarını gerektirecektir. Basel-II'yi uygulamayı düşünen bankalar ve denetim otoriteleri, stratejileri hakkında dikkatlice düşünmeye başlamak ve zamanında ve sorunsuz geçişi sağlamak için gerekli adımları atmak zorundadırlar. Denetim otoriteleri öncelikle ulusal inisiyatif kullanacakları alanlar konusunda karar vermeli, bu kararları ve denetimle ilgili diğer beklentilerini bankalarla istişare etmelidir. Yeni çerçevenin başarısı için her birinin eşit öneme sahip olması nedeniyle, her üç yapısal bloğun da uygulanması beklenmektedir (BIS, 2004: 7).

Bilindiği üzere Basel II Uzlaşısı'sını sadece G10 üyesi olan ülkeler değil, bu gruba dahil olmayan diğer birçok ülke de uygulamayı hedeflemektedir. Bunun için Basel Komitesi bu ülkelere yardımcı olmak adına uygulamada göz önünde tutulması gerekenlerin bir listesini yayımlamıştır. Bu raporda yazılanların bir özetini yapacak olursak;

Basel II Uzlaşısı bankacılık sektöründe uluslararası standartları oluşturmayı hedefleyen bir çalışmadır. Fakat uluslararası alanda başarılı olabilmek için bankaların öncelikle ulusal çapta belli standartları yakalaması gerekmektedir.

Mevcut sistemin yeterliliği için Finansal Sektör Değerlendirme Programları (FSAP) ve Basel Temel İlkeleri (BCPs)'nin girdi olarak kullanılması önerilmektedir (Yayla ve Türker Kaya, 2005: 34).

Basel II ilkelerinin hangi bankalara ve ne şekilde uygulanacağı, hedeflerin neler olacağı ve bunun için gerekli koşulların nasıl oluşturulacağı belirlenmelidir. Bu konuda yetkili otoritelerin görüşünün alınması çok önemlidir.

Basel II'nin uygulanmasına ilişkin yapılan/yapılmakta olan nicel analizlerin ortaya koyduğu sermaye yeterlilik rasyolarındaki değişimler geçiş sürecinde dikkate alınmalıdır. Düşük bir sermaye düzeyi altında Basel 2'nin uygulanması ciddi bir

sermaye gereği yaratıyorsa bu sermaye ihtiyacının ne şekilde tesis edileceğinin tespit edilmesi gerekir (Yayla ve Türker Kaya, 2005: 34).

Basel II, birçok ülkede, yasal ve düzenleyici süreçlerde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Denetim otoriteleri, söz konusu değişikliklerin kapsamını, izlenilecek usulleri ve bu değişikliklerin yürürlüğe konulmasında uyulacak süreyi göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır. Birçok durumda, yasaların parlamentodan geçirilmesi ve diğer istişare süreçlerinin izlenmesi gerekebilecektir.

1.1.8 Basel III

Dünya ekonomisinin yaşadığı krizden sonra Basel 2 kurallarının belki de yeterli olmadığı düşünülmeye başlandı ve biraz daha katı olup bankalara risklerin karşılanması için yeni kurallar getiren Basel 3 uzlaşısı gündeme getirildi. Bu yeni kuralların amacı bankaları finansal şoklara ve beklenmeyen ekonomik dalgalanmalara daha dayanıklı hale getirmektir. Bilindiği gibi bankalar finansal sektör ile reel sektör arasındaki bir köprü rolündedirler ve bankaların krizlerden ve iflaslardan korunması, bu krizlerin reel sektöre de sıçramaması açısından çok önemlidir. Basel 3 Uzlaşısı ile yeni likidite prensipleri getirilecek ve özellikle bankaların kısa ve uzun dönem sermaye likiditesine önem verilecektir.

Likidite riski kontrolündeki istikrarı güçlendirmek amacıyla Basel Komitesi, bankaların likidite riskine maruz kalmaları durumunda ve bu risk durumlarının kontrol otoritelerine anlatılmasında kullanılacak birtakım yol gösterici kurallar geliştirmiştir (BIS, 2010: 2).

1.1.9 Avrupa Birliği'nde Bankacılık

Avrupa Birliği'nin bankacılık sektörü, Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve Avrupa Birliğine üye 27 ülkenin Merkez Bankalarından (NCBs) oluşmaktadır.

Dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Avrupa Birliği'nin finans alanına etkileri büyüktür. Ticaret hacmi ve birlik içindeki büyük banka sayısı bu topluluğa dünya ekonomisinde önemli bir yer ettirmiştir.

Avrupa Birliği bankacılık sektörünün lideri Avrupa Merkez Bankasıdır. Bu banka modern merkez bankacılığının bir örneğidir. Bankanın en önemli görevi Euro'nun satın alma gücünü dolayısıyla da Euro bölgesinde fiyat istikrarını korumaktır. Bankanın amaçları arasında; Euro bölgesi için para politikasının saptanması ve tamamlanması, yabancı döviz işlemlerinin yönetilmesi, portföy yöneticiliği ve ödemeler sisteminin yöneticiliğini sayabiliriz. Avrupa Merkez Bankası bağımsız ve kamuoyuna açık bir kurum olarak işlevlerini yürütmektedir. Birliğin para politikasının yol gösterici raporları tavsiye niteliğinde düzenlenmiştir ve yaptırımları yoktur.

Avrupa Birliğine üye olan ülkelerden birkaçı tek para birimine (Euro) geçmiş durumdalar. Eurozone denilen Euro bölgesine giren ülke bankaları tek bir para politikası çatısı altında çalışmalarını yürütmektedirler. Avrupa Birliğine üye olan bütün ülkeler Euro bölgesine katılmak zorunda değiller. Katılan ve katılmayan ülkelerin para sistemleri Avrupa Para Sistemini oluşturmaktadır.

Avrupa Para Sistemi (EMS) sadece bir döviz kuru mekanizması değil. İçsel ve dışsal parasal istikrarın yanında, döviz kuru istikrarına ulaşabilmek için para ve ekonomik politikalarının düzenlenmesini de hedefler (Scheller, 2006: 19).

Avrupa Para Sistemine dahil olduktan sonra birçok ülkenin finansal sistemleri rahatladı, güvensizlikler ortadan kalktı, ulusal para değerindeki büyük ve devamlı iniş çıkışlar yavaşladı ve döviz kurunda istikrara ulaşıldı.

Doğal olarak bu sürecin zorlukları da oldu. Sisteme dahil olan ülkelere birkaçının büyük açıkları vardı ve bunların dengelenmesi gerekirdi. Bu da sağlıklı ve istikrarlı bir finansal sistemin maliyetiydi. Bu açıklar bir kere giderdikten sonra istikrarı sürdürmek daha kolay hale gelecekti.

Avrupa topluluğu içinde yer alan ülkelere faaliyet gösteren bankalar çok farklı yapılara sahiptirler. Hizmet sundukları alan ve kesime göre gruplandırıldığında bankalar şu şekilde sınıflandırılmaktadır (<http://www.yenimakale.com/ekonomi/166-avrupa-birligi-bankacilik-sektorunun-yapisi.html>):

Ticari Bankalar: Bu tür bankaların çoğu evrensel banka niteliğindedir. Bu bankalar geniş çaplı hizmet sunmakla beraber çok amaçlı bankalardır. Gelişmekte olan ülkelerde ticari bankaların işlevi, ekonominin dış ticaret sektörüne kredi ihtiyacını karşılamaktır. Avrupa ve Amerika gibi çoğu ekonomiler, ekonomide sadece ihracat sektörüne ve yabancı girişime kaynak bulmaz aynı zamanda şube bankacılığına yatırım için kredi tahsis ederler.

Tasarruf Bankaları: Küçük ölçekli tasarrufları belli bir faiz karşılığı mevduat olarak kabul eden mali kurumlardır. Asıl kaynaklarını özel tasarruflar oluşturmaktadır. Ticaret bankalarına göre daha yerel ve bölgesel nitelik taşımaktadırlar. AB Tasarruf Bankaları grubu tarafından temsil edilmektedir.

Kooperatif Bankaları: Kaynakları, örgütsel yapıları ve fon kullanımları açısından tasarruf bankalarına benzeyen bu tür bankaları AB Kooperatifi Bankaları Birliği temsil etmektedir.

Bu sınıflandırılmaya dahil olan diğer banka türleri de şunlardır: Uzman bankalar, kliring bankalar (Clearing Banks), tacir bankalar (Merchant Banks), ciro bankalar (Postal Banks), finansman şirketi (Financial Company), ferdi trust ve kredi kurumları (Credit Unions)dir.

Avrupa Merkez Banka'sının uluslar üstü (supranational) bir statüsü vardır. Bu statü Avrupa Birliği Anlaşma'sına göre düzenlenmiştir. Avrupa Birliği, tek bir toplumun yasası ile değil, hükümetler arası düzenlenmiş yasalarla hükmedilmektedir.

Güçlü bir bankacılık sisteminin temeli adil ve çağdaş bir bankacılık mevzuatıdır. Finans alanında sürekli yeniliklerle karşılaştığımız bu günlerde yenilenebilir ve kolaylıkla anlaşılabilir bir bankacılık mevzuatı gereği kaçınılmaz olmuştur.

Avrupa Birliğindeki ülkelerin farklı bankacılık mevzuatları vardı. Bu durum kredi kurumlarının faaliyetlerini zorlaştırmaktaydı. Ortak bir mali piyasanın kurulması amacıyla 12 Aralık 1977 tarih ve 77/80/EEC sayılı "Kredi Kurumlarının Kurulmalarına ve Faaliyetlerine İlişkin Kanun, Tüzük ve İdari Düzenlemelerin Eşgüdümü" hakkındaki Birinci Bankacılık Direktifi kabul edildi. Bu direktif Avrupa

Birliği'nin bankacılık alanında yaptığı ilk ve en geniş düzenlemedir (<http://www.yenimakale.com/ekonomi/165-avrupa-birligi-bankacilik-sektoru.html>).

Bu direktifin amaçları arasında ülkeler arasındaki hukuki farklılıkları en aza indirmek, tek bankacılık lisansı esas  ile serbest şube açma imkanını getirmek ve bunları etkin bir şekilde uygulamayı sayabiliriz.

Düzenlemelerden bir diğeri, 28 Haziran 1973 tarih ve 73/183/EEC sayılı ‘‘Bankalar ve Diğer Mali Kurumların Bağımsız Faaliyetleri Bakımından Yerleşme Serbestisi  zerindeki Kısıtlamaların Kaldırılması’’ hakkındaki direktifin kabul edilmesidir. Bu direktife göre bir  ye ülkenin bankası başka bir  ye ülkede faaliyet gösterebilecek ve faaliyet gösterdiği ülkenin ulusal bankalarıyla yasalar karşısında aynı statüye sahip olacaktır. Bu direktifle ayırımın ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (<http://www.yenimakale.com/ekonomi/165-avrupa-birligi-bankacilik-sektoru.html>).

Birinci Bankacılık direktifine değişiklikler yapan ve Avrupa Birliği Bankacılık Mevzuatına önemli değişiklikler getiren düzenleme 15 Aralık 1989 tarih ve 89/646/EEC sayılı İkinci Bankacılık Direktifidir. Bu düzenleme Avrupa Tek Pazarı hedefinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamıştır.

BÖLÜM 2

2 Türkiye ve Arnavutluk Bankacılık Sektörleri

2.1 Arnavutluk’da Bankacılık

1990 yılına kadar planlı ve merkezi sistemli ekonomiye sahip olan Arnavutluk’ta, 1991 yılından itibaren ciddi reformlar başlatılmış, bir özelleştirme programı uygulamaya konulmuş, fiyatlar devlet sektöründen çıkarılarak dış ticaret serbestleştirilmiştir. 1990’lı yıllarda ekonomik reformların kaydettiği aşamalar ve ortaya çıkan hızlı büyüme oranları bakımından Arnavutluk, Balkan ülkeleri için bir model olarak görülmüştür (İGEME, 2009: 5).

50 yıl boyunca her tür varlık devletin elinde olmaktaydı. Fakat 1990 yılından sonra özelleştirmeler yapılarak yeni imkanlar, yeni faaliyet kolları ve ticari aktivitelerin serbestçe uygulanabileceği yepyeni bir ortam oluştu. Ülkedeki tek banka (Merkez Bankası) mevcut iken, zamanla yerel ve yabancı sermayeli yeni bankalar açıldı.

Ülkede faaliyet gösteren 16 bankanın 14 tanesi kısmen ya da tamamen yabancı sermayeli bankalardır. Bu bankaların piyasaya girişi, sektördeki rekabeti artırmış ve sunulan mali hizmetlerin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Halen sektörün %31’lik kısmına sahip olan Avusturyalı Raiffeisen Zentralbank ülkedeki en büyük bankadır. Son yıllarda kredilerde de büyük artış yaşanmaktadır. Eylül 2008 itibarıyla yıllık kredi verme oranı %43 düzeyindedir (İGEME, 2009: 9).

Arnavutluk’da yeni açılan bankalar uluslararası piyasalarda da verilen tüm hizmetleri vermeye çalışmaktadır. Bu bankalarla birlikte ülkede ATM ve POS ağı oluştu.

Tablo 2: Arnavutluk’da 2008 ve 2009 sonunda ATM ve POS sayısı

	2008	2009
Toplam ATM (Automated)	642	741

Teller Machines) sayısı		
Nakit çekme fonksiyonu olan ATM sayısı	642	741
Transfer fonksiyonu olan ATM sayısı	59	66
Nakit mevduat yatırma fonksiyonu olan ATM sayısı	73	74
Toplam POS (Point of Sale) sayısı	2953	4370

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu,
www.bankofalbania.org

Tablo 3: AIPS (Arnavutluk Bankalar Arası Ödeme Sistemi)

AIPS Sistemi	2007	2008	2009	2010
İşlem sayısı	45,48	56,717	55,701	80,356
İşlem değeri (milyar Lek)	3,745	5,146	4,718	4,437
İşlem başına ortalama değer (milyon Lek)	82	91	85	55

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2010 yılı faaliyet raporu,
www.bankofalbania.org

Tablo 4: AECH (Arnavutluk Kliring Sistemi)

AECH Sistemi	2007	2008	2009	2010
İşlem sayısı	71,857	113,682	102,304	332,777
İşlem değeri (milyar Lek)	12.01	17.61	15.46	43.98
İşl.baş.ort.değer(milyon Lek)	0.17	0.15	0.15	0.13

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2010 yılı faaliyet raporu, www.bankofalbania.org

Arnavutluk banka sistemi mali sektörünün en büyük dinamiğidir. Mali sistemin %90'ı sermaye varlıklarına sahiptir. Banka sisteminin ekonominin gelişmesi için mali aracılık katkısı, bölgedeki diğer ülkelere kıyasen çok düşüktür. Buna rağmen son zamanlarda, özellikle de 2006 yılından itibaren olumlu adımlar da atılmıştır. 2006 yılından itibaren mevduatların kredilere olan dağılımının artması ve hazine bonolarına verilen paraların azalması, ekonomideki ilerlemenin başlıca göstergelerindendir. 2008 yılı itibariyle Arnavutluk finans sektöründe, 16 ticari banka faaliyet göstermekte olup, söz konusu bankalarla ilgili düzenleme ve kontrol Arnavutluk Merkez Bankası tarafından yapılmaktadır (www.musavirlikler.gov.tr/upload/ARN/Banka%20Sistemi.doc).

2007 yılında Arnavutluk Bankacılık sistemi içinde Kredi Kayıt sistemi kurulmuştur. Bu sistem bankacılara daha bilinçli kredi kararları vermeleri ve sorunlu müşterilerinin azaltılması bakımından büyük bir yardımda bulunmaktadır. Kredi kayıt sistemi, içinde her borç alan kişi hakkında bilgi içeren elektronik bir veritabanına sahiptir(www.musavirlikler.gov.tr/upload/ARN/Banka%20Sistemi.doc).

Tablo 5 : Arnavutluk’da 2008 ve 2009 sonunda fonksiyonlarına göre banka kartı sayısı

Fonksiyonlarına Göre Banka Kartı Sayısı	2008	2009
Nakit fonksiyonu olan kart sayısı	512232	566985
Ödeme fonksiyonu olan kart sayısı	498003	566985
Dolaşımdaki toplam kart sayısı	512232	566985
Birden fazla fonksiyonu olan kart sayısı	498003	566985

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu, www.bankofalbania.org

Arnavutluk bankalarında mevduatlar genellikle Euro ve Dolar olarak saklanıyor, az bir kısmı da Lek üzerindedir. Krediler de Euro ve Dolar olarak verilmektedir.

Tablo 6: Arnavutluk’da Krediler/Mevduatlar (%)

Yıl	ALL	EURO	USD	Bütün para birimleri
2006	17	98	36	38
2007	22	97	34	46

2008	30	112	34	62
2009	36	113	71	65

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu,
www.bankofalbania.org

Tablo 7: Arnavutluk finans alanının ana göstergeleri

Gösterge	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Aktif Toplamı (milyar Lek)	318,5	339,3	373,6	426,4	496,6	624,3	742,9	834,1	886,3
Aktif Toplamı/GSYİH (%)	54,6	54,5	53,8	56,8	60,9	70,8	76,8	76,7	77,5
Krediler Toplamı/GSYİH (%)	4,8	6,3	7,3	9,3	15,7	22,4	30,2	36,5	39,3

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu,
www.bankofalbania.org

Yurtiçi ve yurtdışı ödemelerde kullanılan IBAN uygulamasına Arnavutluk'daki tüm bankalar fiilen 1 Haziran 2009 tarihinden itibaren geçmiş bulunmaktadır.

2009 yılında tüm dünyada derin bir ekonomik kriz yaşandı. Bu yılın ilk yarısında Arnavutluk bankacılık sisteminde likidite sorunları ortaya çıktı. Bu sorunlar faiz oranlarının artması ve kredi miktarlarının azalmasıyla sonuçlandı. Yabancı döviz kurlarında oynaklıklar ve ihracatta bir azalma yaşandı. Arnavutluk Merkez Bankası bu duruma faiz oranlarını düşürüp paraya olan arzı arttırmaya çalışarak müdahale

etti. 2009 yılının ikinci yarısında iç talepteki daralma devam etti ve bu da ekonomik aktivitelerinin daha da yavaşlamasına neden oldu. Bu durumda Arnavutluk Merkez Bankası faiz oranına yeniden bir müdahalede bulunup onu %5,25 seviyesine getirdi (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 11).

Özellikle uluslararası finansal piyasalardaki dalgalanmaların olduğu durumda ödemeler sistemindeki Merkez Bankasının rolü daha da önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda, Arnavutluk Merkez Bankası, finansal sistemin desteklenmesi adına güvenilir ve verimli bir ödemeler sistemi geliştirmeye, aynı zamanda da bu gelişmenin doğurabileceği riskleri önlemeye çalışmaktadır (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 118).

Tablo 8: Arnavutluk ekonomisinin ana göstergeleri

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GSYİH'deki reel artış (%)	4,2	5,8	5,7	5,7	5,4	6,0	7,8	4,9
İşsizlik oranı	15,8	15,00	14,4	14,2	13,9	13,5	13,2	12,8
Enflasyon oranı	1,7	3,3	2,2	2,0	2,5	3,1	2,2	3,5
Kamu borcu (GSYİH'nin %'si olarak)	62,9	58,9	56,5	57,4	56,1	53,5	54,8	59,5
Dış borç (GSYİH'nin %'si olarak)	21,0	18,4	17,2	17,3	16,5	15,2	17,9	23,1
Döviz Kuru	140,1	121,9	102,8	99,9	98,1	90,4	83,9	95,0

usd/lek								
Döviz Kuru	132,4	137,5	127,6	124,2	123,1	123,6	122,8	132,1
euro/lek								

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu, www.bankofalbania.org

2009 yılında Arnavutluk Merkez Bankasının para politikası başarılı olmuştur. Enflasyon oranı %2,7 seviyesine ulaşmış; böylelikle özel sektör, tüketim ve yatırım kararları için olumlu bir ekonomik ortam yaratılmış (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 27).

Arnavutluk'da bankaların faaliyetleri kontrol otoriteleri tarafından takip edilmektedir. Bu görevi üstlenmiş olan otoriteler banka aktivitelerinin yurürlüğü ve yasaların yerine getirilmesinden sorumludur. Kontrol otoritelerinin en önemli amacı sağlıklı bir finansal ortamın yaratılmasıdır. Bu bağlamda özellikle likiditenin yönetilmesi ve kredi portföyünün kalitesine önem verilmiştir. Bu otoritelerin önem verdiği diğer konular arasında kara para aklanması ve terörizmin finans edilmesinin önlenmesi yer almaktadır. Bütün bu konularla ilgili Arnavutluk'daki kontrol otoriteleri dünyadaki diğer büyük kontrol otoriteleriyle işbirliği içindedir (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 105).

Gelişmekte olan ülkelerde, Arnavutluk gibi, çoğu zaman bankacılık sistemi finansal sistemle eşdeğerdir.

Arnavutluk Merkez Bankası bağımsız bir kurumdur. Onun amacı enflasyon oranının düşük seviyelerde (%2 - %4) kalmasını sağlamaktır. Ayrıca fiyat istikrarına ulaşmak ve onu korumakla yükümlüdür. Merkez Bankasının ekonomiye müdahaleleri de bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Para politikasının başlıca aracı faiz oranlarıdır. Enflasyon hedefine ulaşabilmek için Merkez Bankası faiz oranlarını kullanmaktadır. Diğer araçlar arasında uzun süreli yatırımların teşviki, fonların ekonomide adil dağılmasını sağlamak ve finansal istikrarın desteklenmesini sayabiliriz.

Merkez Bankasının diğ er amaçları arasında bunları sayabiliriz: döviz sisteminin ve i finansal piyasanın korunması ve geliştirilmesi, mali şartların iyileştirilmesi, ülke ekonomisinin istikrarının korunması.

2009 krizi boyunca ekonomideki likiditeyi arttırabilmek için Arnavutluk Merkez Bankası açık piyasa işlemlerinde bulundu.

Likidite riskinin yönetimi: Merkez Bankası likidite riskini yabancı bankalardaki kısa süreli mevudatlara yatırım ve likit ve güvenilir finansal piyasalardaki değerli kağıtlara yatırımla yönetmektedir (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 187).

Kredi riskinin yönetimi: Merkez Bankası kredi riskini finansal kuruluşlara karşı maruz kalma derecesinin limitini tespit ederek ve çok çeşitli bir portföy oluşturarak yönetmektedir (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 189).

Piyasa riskinin yönetimi: Merkez Bankası, faiz getirisi talepten daha büyük olan bir portföy oluşturmaktadır. Böylece faiz oranlarındaki değişikliklerden kaynaklanan risk minimize edilmiş olacaktır (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 191).

Gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar dünya bankalarının izinde yürümektedir. Bu bankalar genelde dünya trendlerini takip etmeyi tercih etmektedirler.

Bir bankanın fonksiyonları hem gelişmiş hem gelişmekte olan ekonomiler için bu sistemin ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bunun içindir ki hem literatürde hem de pratikte bankacılık sektörünün istikrarına büyük bir önem verilmektedir.

Bankalar birçok kişinin parasını kullanarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bu noktada bankanın faaliyeti diğer ticari faaliyetlerden ayrılmaktadır. Bunun içindir ki bir bankanın iflası birçok kişiyi etkilemektedir. Bankacılık sistemi sosyal ve siyasal istikrarsızlıklardan hemen etkilenmektedir. “Kredi” kelimesinin kökü “inanmak” anlamına gelen latincedeki “credo” kelimesinden gelmektedir. Yani banka, bir kredi verdiğinde, onun eksiksiz ve öngörülen zaman içerisinde geri ödeneceğine inanmaktadır. Fakat bazı durumlarda bankalar bu kredileri geri toplamakta

zorlanmakta ve büyük zararlar görmektedirler. Basel 2'nin de bankalara kredi riskini yönetmekte yol göstermesi bu zararları en aza indirmeyi hedeflemektedir.

2.2 Türkiye'de Bankacılık

Türkiye'de finansal sistem, para ve sermaye işlemlerinin ağırlıklı olarak gerçekleştirildiği ticari bankalardan oluşmaktadır. Bu sebeple sistemin ana parçası bankacılık sektörüdür. Ülkemizde bankalar BDDK'n ın denetimi ve düzenlemesi altındadır (Aktan 2008: 1417).

Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayısı 49'dur. Bunlardan 4 tanesi katılım bankalarıdır. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı 2007 sonuna göre 1 azalarak 2008 sonunda 45 olmuştur (TBB, 2009: 37).

Tablo 9: Türkiye'de Banka ve Şube Sayısı

	2008		2009		Mart 2010	
	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube
Mevduat Bankaları	32	8.741	32	8.991	32	8.984
Kamu Bankaları	3	2.416	3	2.530	3	2.567
Ozel Bankalar	11	4.290	11	4.390	11	4.375
Fondaki Bankalar	1	1	1	1	1	1
Yabancı Bankalar	17	2.034	17	2.062	17	2.041

Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	49	13	44	13	45
Kamu Bankaları	3	23	3	22		
Ozel Bankalar	6	12	6	15		
Yabancı Bankalar	4	14	4	7		
Toplam	45	8.790	45	9.027	45	9.029

Kaynak: TBB, 2010 (Bankalarımız 2009): 32

TBB Nisan 2010 (Rapor): i

Tablo 10: Türk Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma (%)

	2002	2007	2008	2009
İlk beş banka				
T.aktif	58	62	62	63
T.mevduat	61	64	65	66
T.krediler	55	57	58	55
İlk on banka				
T.aktif	81	85	86	87

T.mevduat	86	89	90	91
T.krediler	74	83	84	85

Kaynak: TBB, 2010 (Bankalarımız 2009): 36

Türkiye ekonomisinde 2002 yılından sonra yaşanan istikrarlı ve yüksek hızda büyümenin ardından 2008 yılında ekonomik faaliyet hızlı bir yavaşlama göstermiştir (TBB, 2009: 1).

Yılın son çeyreğinde TL başlıca dövizler karşısında reel olarak değer kaybetmiştir (TBB, 2009: 2).

Ekonomik performansı etkileyen başlıca faktörler dünya ekonomisinde yaşanan istikrarsızlıklar, finansal sektörün küçülmesi, ticaret hacminin ve büyümenin yavaşlaması olmuştur. Yurtiçinde siyasi alandaki en önemli faktör ise yılın ilk yarısında, iktidar partisine dönük olarak Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açılmasıdır. Ayrıca, 2009 yılının ilk çeyreğindeki yerel seçimler de kamunun davranışını etkilemiştir (TBB, 2009: 3).

2007 yılının sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) para ve sermaye piyasalarında başlayan istikrarsızlık ve küçülme, 2008 yılında dünya geneline yayılmış, ABD ekonomisi ile yakın ekonomik ilişkileri olan ülkeleri, Avrupa Birliği'ni, gelişmiş ve gelişmekte olan diğer ülkeleri etkileyerek küresel bir nitelik kazanmıştır. Finansal piyasalarda borç verilebilir kaynaklarda ciddi ölçüde ve hızlı bir daralma olmuştur. Bir yandan finansal koşullar kötüleşirken bir yandan da risk algılaması hızla değişmiştir. Gelişmiş ülkeler yanında gelişmekte olan ülkeler de olumsuz etkilenmiştir. Gelişmekte olan ülkelere net sermaye çıkışı başlamıştır. Uluslararası piyasalardan özel sektörün ve bankaların borçlanma imkanları sınırlanmıştır. Bir çok ülkede küçülme yaşanmıştır; ticaret hacmi daralmış, işsizlik oranı yükselmiştir. Finansal varlıklar ve petrol fiyatları yanında emtia fiyatları da düşmüştür. Tasarruf açığı veren gelişmekte olan ülkeler açısından kritik konu döviz likiditesinin bulunması, dış borçların çevrilmesi olmuştur (TBB, 2009: 3).

Bu dönemde, bankaları en çok tedirgin eden konu, vadesi gelen dış borçların çevrilmesine ilişkin belirsizlik olmuştur. Bu nedenle, bankalar kısa vadeli yükümlülüklerin aksatılmadan karşılanabilmesini teminen döviz likiditelerini güçlendirme çabasına girmişlerdir. TL’de ise likidite azalmış ancak Merkez Banka’sının yaklaşımı sayesinde likidite sorunu yaşanmamıştır (TBB, 2009: 4).

Tablo 11: Türkiye’de AB’ye Katılım Öncesi Ekonomik Program; Temel Ekonomik Büyüklükler

	2008	2009	2010	2011
GSYİH (reel büyüme, yüzde)	1.1	-3.6	3.3	4.5
Cari işlemler açığı (milyar dolar)	-41.7	-11	-18.6	-26.4
IMF tanımlı faiz dışı fazla/gsyih (yüzde)	1.7	-0.6	0.5	0.6
Faiz dışı fazla/gsyih(yüzde)	4.1	1.7	2.6	2.6
Genel kamu borç stoku (brüt)/gsyih (yüzde)	39.5	43.1	44.1	43.4

Kaynak: TBB, 2009: 7

Türk bankacılık sektörünün temel göstergeleri incelendiğinde; küresel krizin Türkiye'ye yansımaları çerçevesinde takibe dönüşüm oranlarında ve buna bağlı olarak takipteki alacak özel provizyonlarında artma eğilimi gözlenmekle birlikte, sektörün Eylül 2009 itibarıyla sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık ve fonlama yapısı bakımından güçlü konumunu muhafaza ettiği değerlendirilmektedir (http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/7160TBS_Genel_Gorunumu_Eylul_2009.pdf : 2).

Bankacılık sektöründe 2009 yılında gözlenen değişimler incelendiğinde, mevduat başta olmak üzere, para piyasalarına borçlar, bankalara borçlar ve Merkez Bankası'na borçlar kalemlerinden yaratılan kaynakların; başta menkul değerler portföyü olmak üzere, krediler ve bankalardan alacaklar kalemlerine plase edildiği gözlenmektedir (http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/7160TBS_Genel_Gorunumu_Eylul_2009.pdf : 4).

BÖLÜM 3

3 Türkiye ve Arnavutluk’da Basel 2 Uygulamaları

3.1 Türkiye’de Basel II

Basel 2’yi tam uygulama aşamasına gelebilmek için bankaların birçok konuda çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Uygulama esnasında kullanılacak strateji ve politikalar, risk ölçüm yöntemleri, stres testlerinin uygulanması, vb. bu konulardan bazılarıdır.

Strateji ve politikaların oluşturulması CRD/Basel 2’ye geçişte (CRD-Avrupa Birliğinin 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı direktifleri) bankalar tarafından öncelikli olarak ele alınmıştır. Nitekim sektörün çoğunluğunu oluşturan bankalar söz konusu strateji ve politikalarını 2005 yılından itibaren hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %64’ünü oluşturan bankalar bireysel bazda, %59’unu oluşturan bankalar ise konsolide bazda CRD/Basel 2’ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koymuştur. Bu durum özellikle banka yönetim kurullarının konuya verdiği önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (BDDK,2008: 9).

Basel 2 uzlaşısı özellikle bankaları derinden etkileyecek ve kökünden değişikliklere yol açabilecek bir süreçtir. Doğal olarak yapılan çalışmalar boyunca çeşitli zorluklarla karşı karşıya gelinmektedir.

CRD/Basel 2 ile ilgili karşılaşılan sorunlara ve kısıtlara bakıldığında bankaların öncelikli engelinin veri eksikliği olduğu görülmektedir. Bu kısıtı mevzuattaki belirsizlikler ve teknolojiye karşılaşılan sorunlar takip etmektedir (BDDK,2008: 11).

Bu süreç boyunca bankaların belirli kaynaklara ihtiyacı olmaktadır. Her banka bu sürece belirli bir ölçüde kaynak ayırmıştır.

Bankacılık sektöründe toplam aktif büyüklüğünün %61,5’ini temsil eden bankalar, CRD/Basel 2’ye uyum hazırlıklarına yönelik ayrılan yönetim/organizasyon, beşeri, mali ve fiziki kaynaklarını büyük ölçüde yeterli olarak belirtmişken, %32,2’sini

temsil eden bankalar ise söz konusu kaynakların tamamen yeterli olduğunu belirtmiştir (BDDK:2008, 14).

Bilindiği gibi Basel 2 uzlaşının temelini risklerin ölçüm yöntemleri oluşturuyor. Kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riskini belirleyebilmek için standart ve ileri yöntemler uygulanmaktadır.

Kredi riskini ölçmek amacıyla stres testlerini kullanan bankalar sektörün %74,2'sini oluşturmaktadır. En çok kullanılan yöntemler duyarlılık analizleri ve çok değişkenli senaryolardır. Tarihsel senaryoları kullanan bankaların oranı ise %4 düzeyinde kalmaktadır. Sektörün %25,8'i ise stres testlerine başvurmamaktadır (BDDK,2008: 18).

Operasyonel risk yasal sermaye hesaplanmasında; temel gösterge yaklaşımını gelecekte de kullanmayı hedefleyen bankalar, sektörün %1'den daha küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Sektörün büyük bölümü ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmayı hedeflemektedir (BDDK,2008: 19).

Bankaların hedeflerinden de belli oluyor ki Türk bankacılık sisteminin Avrupa bankacılık sistemine uyum yolunda ileriye dönük çalışmaları sürmektedir.

Sektörün aktif toplamının %97'sini oluşturan bankalar, piyasa risklerinin ölçümünde içsel modelleri kullanmaktadır. Sektörün küçük bir bölümü ise söz konusu modellere gereksinim duymadığını belirtmiştir (BDDK,2008: 21).

3.2 Arnavutluk'da Basel II

28 Nisan 2009 tarihinde Arnavutluk AB'ye üyelik için başvuruda bulundu. Avrupa Komisyonunun hazırladığı soru listesine (16 Aralık 2009 tarihinde bu soru listesi AB'nin Arnavutluk'daki temsilcisi Helmut Lohan tarafından Arnavutluk Başbakanı Sali Berisha'ya teslim edildi) ayrıntılı cevaplar hazırlayarak bu sürece uyum sağlamak için çalışılıyor. Bu soru listesi 2280 soru içeriyor. Diğer taraftan Avrupa Komisyonu üyelik için aranılan kriterlere uyumu incelemektedir (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 135).

Arnavutluk Cumhuriyeti, Ekim 1991 tarihinden itibaren IMF'nin üyesidir. Arnavutluk'un fondaki miktarı 48,7 milyon SDR'dir ve 737 oya sahiptir (oy toplamının %0,03'ü) (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 137).

Arnavutluk, 1991'den beri Dünya Bankası Grubu'nun üyesidir ve bu kuruluş tarafından 68 proje için 1,1 milyar dolar tahsis edilmiştir (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 138).

2009-2010 yıllarındaki finansal kriz Arnavutluk bankacılık sektörünü de etkiledi. Bu etkiler daha çok bankaların verdikleri kredi miktarında ve bu kredilere uyguladıkları şartlarda hissedildi. Kredi verilirken krediyi alacak kişinin güvenilir olup olmaması açısından bu şartlara yeni esaslar getirildi ve bu da bankalardan alınan kredi miktarını olumsuz yönde etkiledi.

Dünya çapında hissedilen finansal krizin Arnavutluk bankacılık sektörüne olan etkileri dolaylı yoldandı. Bu kriz daha çok bankalardan döviz üzerinde borçlananları ilgilendirdi. Çünkü Euro kurunda hissedilen oynaklıklar bu döviz üzerinde borçlananları yakından bağlamaktadır.

Krizin ilk aşamasında kredi miktarındaki düşüş dikkat çekiciydi. Bu da kredilerin krizin etkileriyle birlikte daha pahalıya mal olmalarından kaynaklanmaktaydı. Faiz oranları arttı. Artık ucuza alınan ev kredileri ortadan kalkmaktaydı. Bu etki daha çok yabancı bankaların (ve özellikle Yunan bankaların) şubelerinde hissedildi. Ana merkezlerinden de etkilenerek artık bu bankaların kolayca ödenebilecek krediler vermeleri olanaksızlaşıyordu. 2008-2010 yılları arasında %5 civarında olan ev kredilerinin faiz oranları artık bu bankalarda %8 ile %9 arasında değişmektedir.

Son zamanlarda en çok tartışılan konu bu kredilerin Arnavutluk para birimi (Lek) olarak verilmeleridir. Kredi alacak kişiler için bunun faydalı olup olmayacağı hakkında bir fikir birliğine varılmaya çalışılmaktadır. Bankalara göre kişinin geliri Lek olarak verilirken bu kişinin yine Lek üzerinde borçlanması daha mantıklı olur. Fakat borçlanacak olanlar hala yabancı dövizleri (Euro veya Dolar) tercih ediyorlar. Buradaki etken belki Euro olarak alınan kredilerin faiz oranı (%8-9 arası) Lek olarak

alınanlara kıyasla (%11-12 arası) daha düşük olmasıdır. Fakat bu noktada bankalar bir uyarıda bulunmaktadırlar. Bu da döviz kuru uyarısıdır. Kurun düşmesi halinde kişiler daha büyük miktarda kredi taksidi ödemek zorunda kalacaklardır (Lek olarak ödedikleri için). Fakat Lek olarak borçlanırlarsa bu risk ortadan kalkmaktadır.

Arnavutluk bankacılık sistemi genel olarak kişilerin mevduatlarından finanse edilmekte ve onun ana aktivitesi şirketlere kredilendirmedir. Son zamanlarda kredilerin aktiflere olan oranında artış görülmüştür, böylece sistem risklere karşı daha açık hale gelmiştir.

Küçük bir ülke olmasına rağmen kişi başına düşen kredi miktarı ve kredi portföyü seviyesi göreceli olarak yüksektir. Kişi başına kredi miktarı 173 Euro civarındadır. Yine de bu miktar diğer Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla düşük sayılmaktadır.

Basel 2 uzlaşısının uygulanmasında Arnavutluk bankacılık sektörünün karşılaştığı en büyük sorun yasal mevzuattaki eksikliktir. Ülkedeki halen devam etmekte olan siyasi kriz de bu konuda olumsuzluklara yol açmaktadır.

2009 yılında “Arnavutluk Cumhuriyetindeki Bankalar İçin” yasasında, Basel Komitesinin çıkardığı düzenlemeler doğrultusunda yapılan değişiklikler, bu düzenlemelerin uygulanması ve finansal kurumların kontrol edilmesinde yeni bakış açıları getirdi. Özellikle de dünyada yaşanan son krizden sonra, iç kontrol, kamuya şeffaflık, risk kontrolü ve yenilikler konusunda bu yeni düzenlemelere ihtiyaç duyuldu (Arnavutluk Merkez Bankası, 2010: 95).

2010 ve 2011 yılları, Arnavutluk bankacılık sistemine Basel 2’nin uygulanması konusunda özel öneme sahiptir. Bu sürede istenen şartların yerine getirilip uzlaşının uygulanabileceği bir finansal ortama ulaşılması beklenmekteydi. Arnavutluk gelişmekte olan bir ülkedir. Bilindiği üzere bu bankacılık sistemi çok kırılgan bir yapıya sahiptir ve hala uluslararası standartlara ulaşmakta zorlanmaktadır. Basel 2 uzlaşısı bu standartlara ulaşmak için kilit bir nokta rolünü oynamaktadır. Fakat sağlıklı bir bankacılık sektörü ülkedeki diğer gelişmelerden de etkilenip ülkenin

genel ekonomik ve siyasi durumuna yakından bağlıdır. Maalesef Arnavutluk'da bu konu hakkında iyimser olmak bir hayli zordur.

Ülkedeki olumsuz siyasi atmosfer diğer sektörleri ve dolayısıyla ekonomiyi de kötü yönde etkilemektedir. Muhalefet partisi son yapılan seçimleri kabul etmeyip iktidardaki partiyi oyları çalmakla suçlamaktadır. Her geçen gün iki parti de birbirine göndermeler yapıyor ve ne yazık ki uzlaşmaktan çok uzaklar. Bu anlaşmazlıkların devam etmesi durumunda ülke çok yakın zamanda erken seçimlere gidecektir.

Diğer yandan, Arnavutluk bankacılık sektörünün Basel 2 uzlaşısını uygulayamamaktaki en büyük engellerden biri yasalardaki eksikliklerdir. Arnavutluk Merkez Bankası bu durum hakkında ilgili otoritelerle birlikte çalışmalara başlamıştır. Fakat ülkedeki olumsuz siyasi atmosfer yürürlükteki her projeyi yavaşlatmakta veya tamamen engel olmaktadır. Uzlaşmayı uygulamak için çalışmalara başlayan ticari bankalar hala yasal projenin tamamlanmasını beklemektedirler ve bu, uzlaşının tam anlamıyla uygulanması için en büyük engeli oluşturmaktadır.

Arnavutluk'da faaliyet gösteren bankaların çoğu yabancıdır. Böyle olunca da ülkedeki atmosferden çok, merkezlerinin bulunduğu ülkedeki atmosferden ve kendi bünyelerinin içindeki yapılardan etkilenmektedirler. Bu bankalardan birkaçı Basel 2 uzlaşısını uygulama çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Bilindiği üzere uzlaşının uygulanması bankalardan kredi alacak olan kişi ve firmaları yakından ilgilendirir. Bunun sonucunda, bu bankaların uzlaşmayı uygulamaya başlamaları bu kişi ve firmalar için önemli sonuçlar doğuracaktır. Krediyi alacak olan kişinin gelirinin incelenmesi, yerine getirmesi gereken şartların olması ve diğer taraftan alacağı kredinin şartlarının da eskisinden farklı olması bu süreci zorlaştırmaktadır. Aynı durum ülkedeki firmalar için de geçerli. Krediyi almadan önce derecelendirme sistemine dahil olmaları firmalar için de farklı sonuçlar doğurmaktadır.

Tablo 12: Arnavutluk’da sermaye yeterlilik oranları

Gösterge	2005	2006	2007	2008	2009
Sermaye yeterlilik oranı (%)	18,6	18	17,1	17,2	16,2

Kaynak: Arnavutluk Merkez Bankası, 2009 yılı faaliyet raporu,
www.bankofalbania.org

BÖLÜM 4

4 Arnavutluk Bankacılık Sektörünün Basel II Uygulamaları ile İlgili Saha Çalışması ve Sonuçların Analiz Edilmesi

4.1 Araştırmanın Konusu ve Amacı

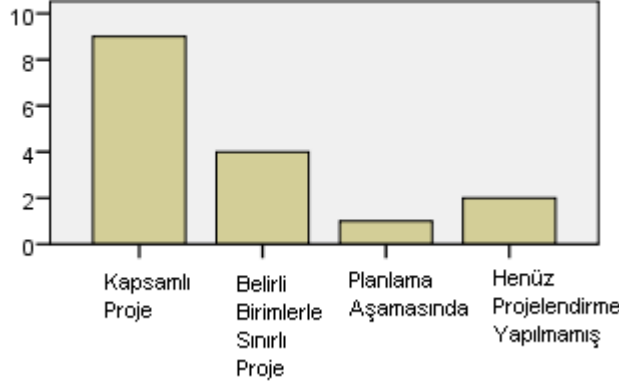
Avrupa'nın çoğu ülkelerinde Basel 2 standartlarının uygulanmasına geçilmiştir. Arnavutluk AB üyeliğine başvurmuş ve AB ülkesi olma yolunda ilerliyor. Bu kapsamda bankacılık sektöründe Basel 2 standartlarının uygulanmasına yönelik çeşitli çalışmalar yapılmakta. Bu araştırmanın amacı bu çalışmaların hangi aşamada olduğunu, yeterli olup olmadığını ve yeterli değilse yeterli olması için nelerin yapılması gerektiğini araştırmaktır.

Bu kapsamda Arnavutluk'daki tüm ticari bankalara (toplam 16 banka) anket uygulanmıştır. Uygulanan ankette Basel 2 standartlarının uygulanması için yapılan çalışmalara yönelik nicel ve nitel sorular bulunmakta. Bankaların bu sorulara verdikleri cevaplar SPSS programı yardımıyla incelenmiş ve bu incelemeler sonucunda genel bir sonuca ulaşılmıştır.

4.2 Araştırmadan Elde Edilen Veriler ve Yorumlanması

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye uyum süreci ne şekilde ele alınmaktadır?	16 16	3	1,75	1,065	1,326	,564	,679	1,091

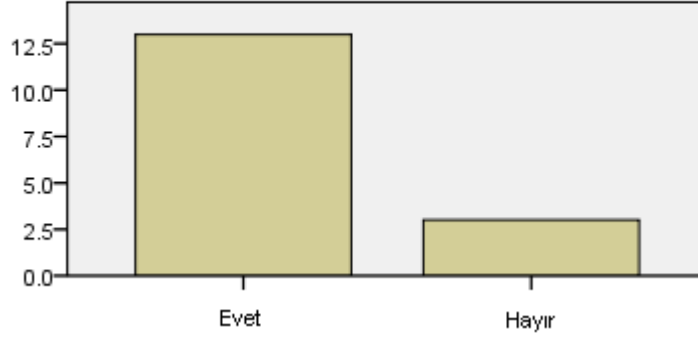
Bankanızın Basel 2'ye uyum süreci ne şekilde ele alınmaktadır?

Birinci soruyla ilgili elde ettiğimiz verilerden görebileceğimiz gibi bankalardan birkaçı bir şekilde Basel 2 standartlarının uygulamasıyla ilgili çalışmalara başlamış bulunuyor. Bankaların çoğunun hazırlıkları kapsamlı proje niteliğindedir. Bu da sektördeki bankaların çoğunun standartları uygulamayı düşündüğünü anlatıyor. Diğer taraftan, hala hazırlıklara başlamayan ve standartların uygulanmasına yönelik bir projesi olmayan bankalar da var. Bu sonuçlar sektördeki kopukluğun bir göstergesidir. Bankaların çoğu yabancı sermayeli olduğu için, Arnavutluk'daki finans piyasasının durumuna bağlı olarak değil de, asıl merkezlerinin bulunduğu ülkedeki finans piyasasının durumuna bağlı olarak hareket ediyorlar. Bu da Arnavutluk bankacılık sektöründeki SPSS yardımıyla yapılan analiz sonuçlarından da anlayabileceğimiz bir kopukluğu doğruluyor.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye uyum sürecini yönetmek üzere kişi ve birimler ve/veya komiteler belirlenmiş midir?	16 16	1	1,19	,403	1,772	,564	1,285	1,091

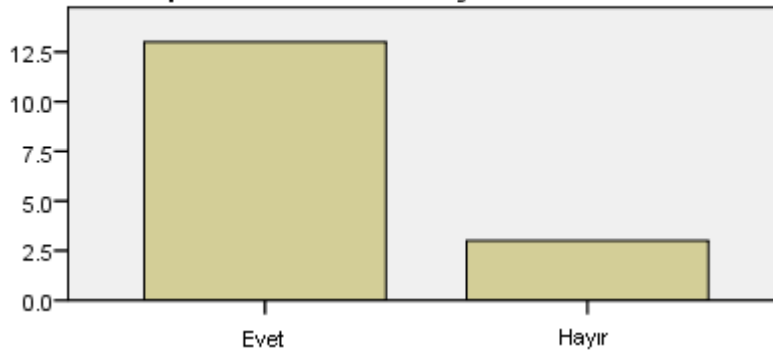
Bankanızın Basel 2'ye uyum sürecini yönetmek üzere kişi ve birimler ve/veya komiteler belirlenmiş midir?

İkinci soruyla ilgili elde edilen sonuçlardan görebileceğimiz gibi, Basel 2 standartlarının uygulanmasına yönelik hazırlık yapan bankaların çoğu bir adım daha öne gidip bu süreci yönetmek için kişi ve birimler ve/veya komiteler belirlemişler. Diğer taraftan bu adıma hala geçmeyen bankalar da mevcut.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlenmiş midir?	16	1	1,19	,403	1,772	,564	1,285	1,091
	16							

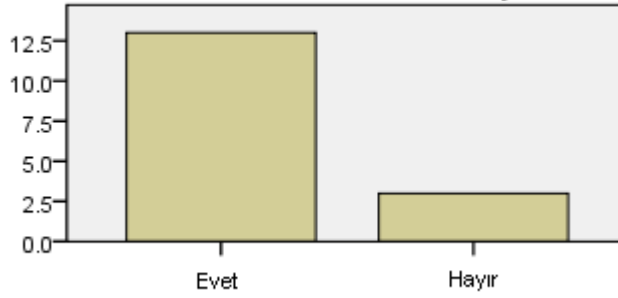
Bankanızın Basel 2'ye uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlenmiş midir?

Üçüncü soruya yönelik yapılan SPSS analizinin sonuçlarını gördükten sonra, bankaların genelinin Basel 2 standartlarının uygulama aşamalarına devam edip strateji ve politikalar belirlediklerini diyebiliriz.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış mıdır?	16	1	1,19	,403	1,772	,564	1,285	1,091
	16							

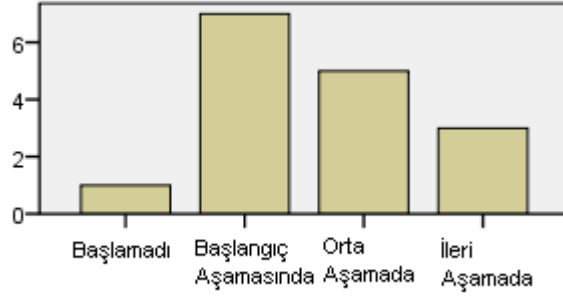
Bankanızın Basel 2'ye uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış mıdır ?

Basel 2 standartlarının uygulanmasına yönelik belirlenen strateji ve politikalar bankaların çoğunda Yönetim Kurulu tarafından da onaylanmış bulunmaktadır.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye uyum süreci hangi aşamada?	16	3	2,62	,885	,227	,564	-,646	1,091
	16							

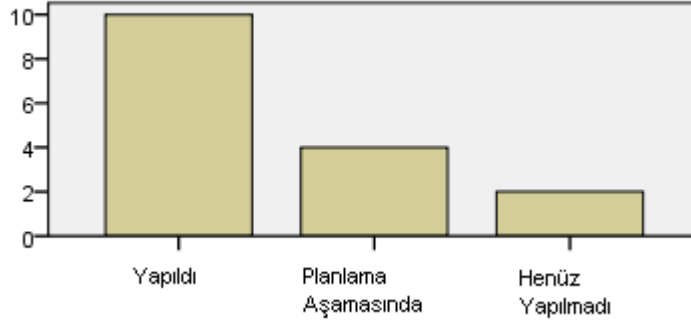
Bankanızın Basel 2'ye uyum süreci hangi aşamada?

Basel 2 standartlarının uygulanmasına başlayan bankaların çoğu başlangıç aşamasındadır. Daha az sayıda banka orta ve ileri aşamalara geçmiştir.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda Basel II'ye uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?	16	3	1,88	1,204	,794	,564	-1,195	1,091

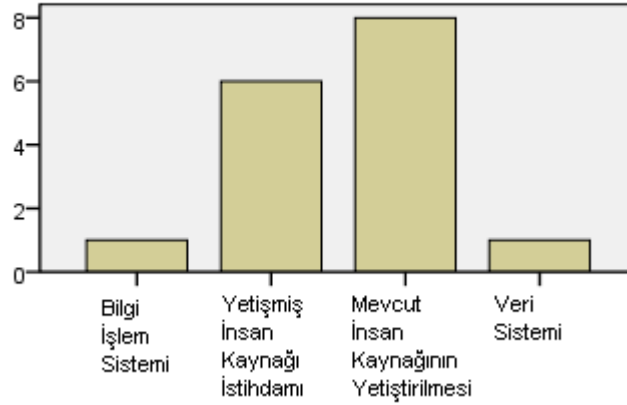
Bankanızda Basel 2'ye uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?

Basel 2 standartların uygulanmasına yönelik çalışmalara başlayan bankaların çoğu bu çalışmalar için bir bütçe de belirlemişler. Sektörde böyle bir bütçe belirlemeyi düşünmeyen bankalar olduğu gibi, bu bütçeyi hala planlama aşamasında olan bankalar da var.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda Basel II'ye uyum sürecinde yapılacak yatırımların hangi alanlara yönelik olması beklenmektedir?	16	5	3,56	1,031	-,191	,664	3,291	1,091
	16							

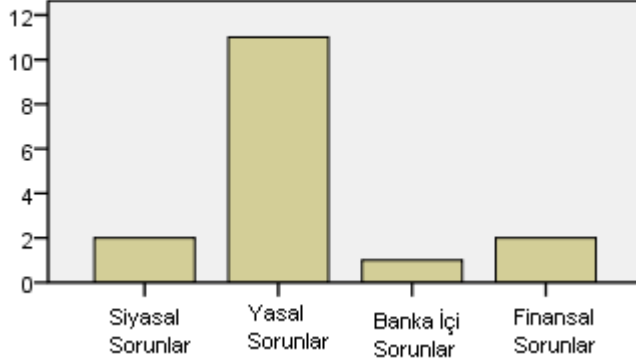
Bankanızda Basel 2'ye uyum sürecinde yapılacak yatırımların hangi alanlara yönelik olması beklenmektedir?

Basel 2 standartlarının uygulanma süreci boyunca Arnavutluk'daki bankalar birçok alanda yatırım yapmayı düşünmektedirler. Yapılan araştırmanın sonuçlarına bakılırsa bu yatırımlar banka çalışanlarının eğitilmesi ve kalifiye bir personelin oluşturulması alanlarında yoğunlaşmaktadır.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Basel II'yi uygulama sürecinde karşılaştığınız en önemli engeller/kısıtlar/sorunlar nelerdir?	16	5	2,56	1,590	1,632	,564	1,394	1,091
	16							

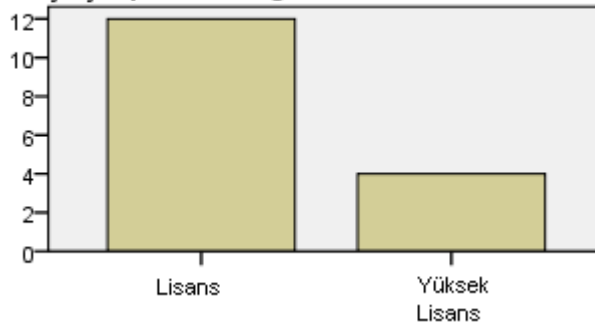
Basel 2'yi uygulama sürecinde karşılaştığınız en önemli engeller/kısıtlar/sorunlar nelerdir?

Basel 2 standartlarının uygulanma sürecinde bankaların bazı sorunlarla karşı karşıya gelmeleri beklenmektedir. Arnavutluk bankacılık sektörüne bakacak olursak yasal sorunlar büyük engeller oluşturuyor. Bazı bankalar standartları uygulamaya hazır olsalar bile yapılacak değişikliklerin yasalara da uygun olması gerekir. Bu noktada Arnavutluk Merkez Bankasına ve yasal organlara büyük iş düşüyor. Fakat önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi ülkede yaşanan siyasi sorunlar bütün kilit sektörleri felç etmiştir. Bu da yasaların zamanında oluşturulması ve uygulanmasına engel olmaktadır.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın risk yönetimine ilişkin birimlerinde çalışan personelin eğitim durumu nedir?	16	1	1,25	,447	1,278	,564	-,440	1,091
	16							

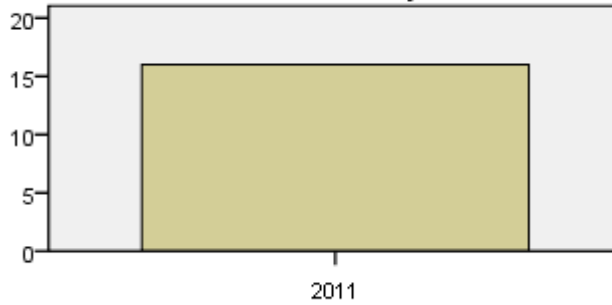
Bankanızın risk yönetim birimlerine ilişkin birimlerinde çalışan personelin eğitim durumu nedir?

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Arnavutluk bankacılık sektöründe çalışanların çoğu üniversite mezunudur. Yüksek lisans eğitimi alanlar da mevcut. Bu son zamanlarda yüksek lisansını da tamamlayan çalışan sayısında bir artış gözlemlenmekte. Bu konuda benim şahsi fikrim bu durumun ülkede birçok yeni üniversitenin (özellikle de özel üniversitelerin) açılmasından kaynaklandığı yönündedir.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'yi standart yöntemlerle hangi tarihte uygulayabilecek durumda olacağını düşünüyorsunuz?	16	0	1,00	,000	.	.	.	.
	16							

Bankanızın Basel 2'yi standart yöntemlerle hangi tarihte uygulayabilecek durumda olacağını düşünüyorsunuz?

Arnavutluk bankalarına yonlendirilen sorulardan biri de Basel 2'yi standart yöntemlerle hangi tarihte uygulayabilecek durumda olabilecekleri yönündeydi. Bütün bankalar 2011 yılında standart yöntemleri uygulamaya başlamayı düşünüyorlar. Burada bankaların tüm departmanları dahil olmasa bile, Basel 2 standartları açısından kilit bir nokta oluşturan departmanlar dahil; risk yönetimi, operasyonlar, krediler gibi.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın Basel II'ye geçiş yol haritası mevcut mudur?	16 16	1	1,06	,250	4,000	,564	16,000	1,091

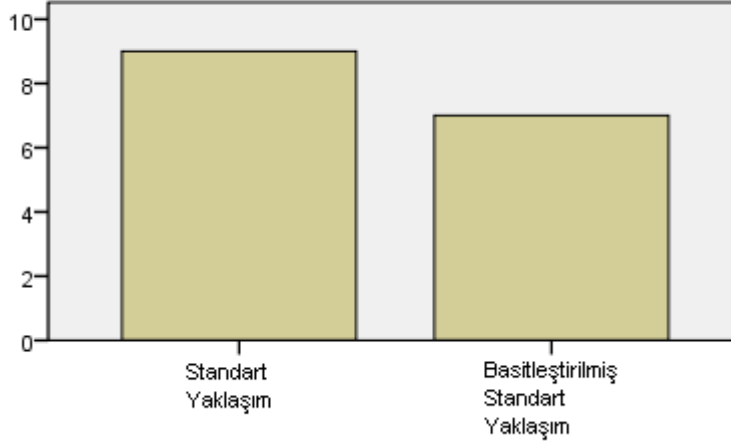
Bankanızın Basel 2'ye geçiş yol haritası mevcut mudur?

Araştırmanın sonuçlarından da görebileceğimiz gibi, bankaların çoğu Basel 2 standartlarının uygulamasına yönelik kendilerine birer yol haritası çizmiş bulunmaktadır.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın kredi riski için Basel II ile getirilen yasal sermaye yükümlülüğü hesaplama yöntemlerinden öncelikle hangi yaklaşımları kullanma kapasitesinin olacağını düşünüyorsunuz?	16 16	1	1,44	,512	,279	,564	-2,219	1,091

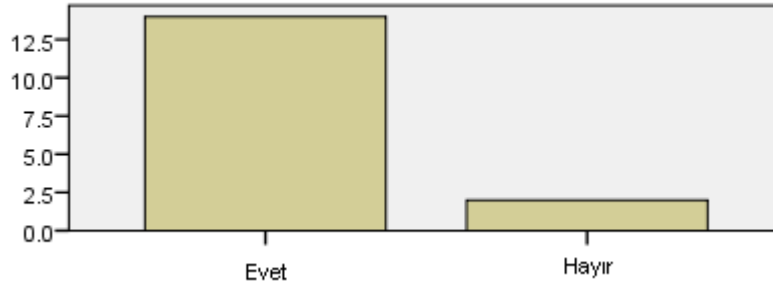
Bankanızın kredi riski için Basel 2 ile getirilen yasal sermaye yükümlülüğü hesaplama yöntemlerinden öncelikle hangi yaklaşımları kullanma kapasitesinin olacağını düşünüyorsunuz?

Bankaların çoğu başlangıçta Standart ve Basitleştirilmiş Standart yöntemleri uygulamaya başlayacaklar.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanız kredi riski için başlamayı planladığı yöntemin gerektirdiği kriterler konusunda gerekli tüm teknik bilgiye sahip midir?	16	1	1,12	,342	2,509	,564	4,898	1,091
	16							

Bankanız kredi riski için başlamayı planladığı yöntemin gerektirdiği kriterler konusunda gerekli tüm teknik bilgiye sahip midir?

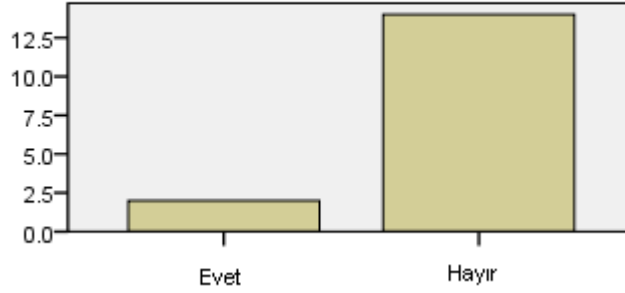

Bildiğimiz gibi riskleri yönetebilmek için bankalar teknik bilgilere de ihtiyaç duyarlar. Özellikle de kredi riski için bu bilgiler vazgeçilmezdir. Yapılan

araştırmanın sonuçlarına göre Arnavutluk bankacılık sektöründe bankaların çoğu bu teknik bilgilere sahiptir.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanız standart yaklaşımlarla başlamayı planlıyor ise ileri yöntemlere geçme konusunda bir planı var mıdır?	16	1	1,87	,342	-2,509	,564	4,898	1,091
	16							

Bankanız standart yaklaşımlarla başlamayı planlıyor ise ileri yöntemlere geçme konusunda bir planı var mıdır ?

Bir önceki soruda gördüğümüz gibi bankalar öncelikle standart yöntemlerle uygulamaya başlamayı düşünüyor. Fakat şimdilik çoğu bankanın ileri yöntemlere geçme gibi bir planı yoktur.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bir önceki soruya cevabınız evet ise, ne kadar bir süre içerisinde ileri yöntemlere geçilmesi beklenmektedir?	2	1	1,50	,707	.	.	.	.
	2							

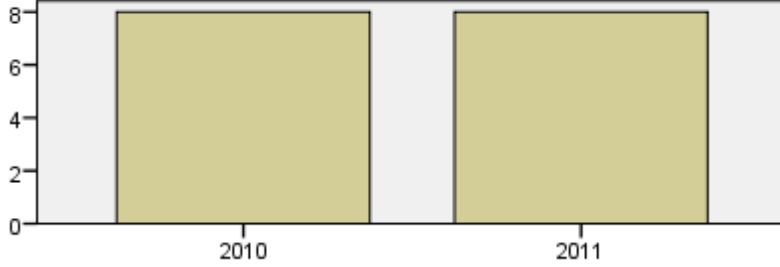
Bir önceki soruya cevabınız evet ise, ne kadarlık bir süre içerisinde ileri yöntemlere geçilmesi beklenmektedir?

Bundan bir önceki soruya Evet cevabı veren bankalar, araştırmanın sonuçlarından da görebileceğimiz gibi, 1 ve 2 sene içerisinde ileri yöntemlere geçmeyi düşünüyorlar.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızın ileri yöntemleri kullanabilmek için gereken bilgi ve veri sistemleri altyapısının ne zaman hazır olacağını planlıyorsunuz?	16	1	1,50	,516	,000	,564	-2,308	1,091
	16							

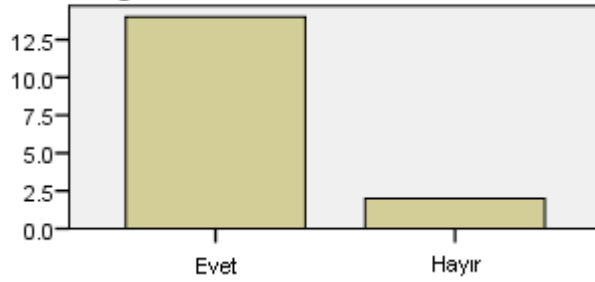
Bankanızın ileri yöntemleri kullanabilmek için gereken bilgi ve veri sistemleri altyapısının ne zaman hazır olacağını düşünüyorsunuz?

İleri yöntemlere geçmeyi düşünen bankalar, bu yöntemleri uygulamak için gerekli olan bilgi ve veri sistemleri altyapısını 2011 yılı içerisinde tamamlamayı düşünüyorlar.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda perakende ve kurumsal müşterilerle ilişkin rating/skorlama sistemleri var mıdır?	16	1	1,12	,342	2,509	,564	4,898	1,091
	16							

Bankanızda perakende ve kurumsal müşterilere ilişkin rating/skorlama sistemleri var mıdır?

Müşteriyi tanıma açısından bankalar için müşterilere ilişkin veri sistemleri (rating/skorlama sistemleri) oluşturmak çok önemlidir. Araştırmanın sonuçlarına göre Arnavutluk bankacılık sistemindeki bankaların çoğunda bu sistemler mevcuttur.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda temerrüt olasılığı datası biriktirilmekte midir?	16	1	1,25	,447	1,278	,564	-,440	1,091
	16							

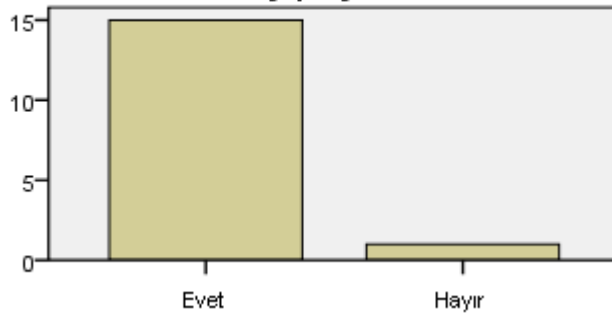
Bankanızda temerrüt olasılığı ile ilgili veriler biriktirilmekte midir?

Bankaların karşılaşılabileceği risklerden biri de temerrüt olasılığıdır. Bu riski öngörebilmek ve önlemek için geçmişte meydana gelmiş temerrüt kayıpları hakkında bir veri sistemi oluşturmak büyük bir önem taşır. Arnavutluk bankacılık sistemindeki bankaların çoğu bu verilere sahiptir. Genelde bu veriler 2, 3 veya 5 yıllıktır.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Standart yöntemleri kullanabilmek için bankanızın bilgi ve veri sistemleri altyapısı yeterli midir?	16 16	1	1,06	,250	4,000	,564	16,000	1,091

Standart yöntemleri kullanabilmek için bankanızın bilgi ve veri sistemleri altyapısı yeterli midir?

Standart yöntemleri uygulamaya geçmeyi düşünen bankalar bilgi ve veri sistemleri altyapılarının yeterli olduğunu söylemektedir.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda operasyonel risk kayıp olayı sınıflandırılması yapılmakta mıdır?	16 16	1	1,50	,516	,000	,564	-2,308	1,091

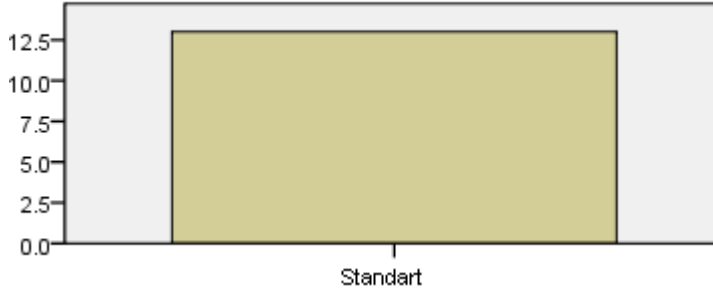
Bankanızda operasyonel risk kayıp olayı sınıflandırması yapılmakta mıdır ?

Arnavutluk bankacılık sektöründe operasyonel risk kayıp olayı sınıflandırması yapan bankalar olduğu gibi, böyle bir sınıflandırmayı yapmayan bankalar da mevcuttur.

	N	Range	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bankanızda piyasa risklerinin ölçümünde hangi modellerin/yöntemlerin kullanılması planlanıyor?	13	0	1,00	,000	.	.	.	.
	13							

Bankanızda piyasa risklerinin ölçümünde hangi modellerin/yöntemlerin kullanılması planlanıyor ?

Piyasa risklerinin ölçümünde bütün bankalar standart yöntemleri kullanmayı düşünüyor.

4.3 Araştırmanın Sonucu

Bu çalışmanın amacı Basel 2 uygulamalarının Arnavutluk bankacılık sisteminde hangi aşamada olduğunu araştırmaktır. Ülkedeki tüm ticari bankalara uygulanan anket çalışmasının sonuçları SPSS yardımıyla analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bu sonuçlara dayanarak ülkedeki bankalar hakkında genel bir fikir oluşturulabilir.

Alınan cevaplara göre Arnavutluk'daki bankalar Basel 2 uygulamalarına başlamış bulunuyor. Fakat bu standartlar tüm banka faaliyetlerine değil de sadece belli birimlere uygulanmaktadır. Ülkede bulunan bankalardan bir tanesi satış aşamasında olduğu için bu standartların uygulamasıyla ilgili herhangi bir çalışmada bulunmamaktadır.

Arnavutluk'daki bankaların Basel 2 standartlarını uygulama çalışmalarını etkileyen çok önemli bir faktör yasal prosesürlerdir. Hepimiz biliyoruz ki bir ülkedeki tüm banka faaliyetlerinin aynı çizgide yürüyebilmeleri için, bu faaliyetler yasalar tarafından ayarlanıp kontrol ediliyor. Fakat Arnavutluk'daki yasal sistemin bazı eksik tarafları bankaları da etkilemiştir.

Ülkedeki siyaset durumuna yakından bağlı olan yasaların işleme maalesef Arnavutluk'da en üst seviyede değildir. 2009 yerel seçimlerinden itibaren ülkede siyasi bir gerginlik yaşanmaktadır. İktidar ile muhalefet bazı konularda anlaşmaya varamayıp hükümetin ve ona bağlı olan birimlerin normal bir şekilde işlemesine engel oluyorlar. Bu noktaya birçok önemli uluslararası kurumlar değinmiş olsa da ne yazık ki durum değişmiyor. Doğal olarak bankalar da bundan etkileniyor.

Yapılan araştırmanın sonucunda diyebiliriz ki Arnavutluk'daki ticari bankalar Basel 2 standartlarını uygulama sürecini hala %100 tamamlamış bulunmuyorlar. Fakat gerekli çalışmaları hızlandırıp Avrupa Komisyonunun çizdiği yol haritasına da uyarak bu uygulamaları kısa bir zamanda tamamlayabilirler.

SONUÇ

Tüm dünyada bankalar finansal piyasanın en önemli aktörleridir. Bankalardan gelen krediler ve diğer çeşitli ürünlerle finansal piyasalar, reel sektörü de etkileyerek varlıklarını sürdürebiliyor. Aynı şekilde, bankaların yaşadığı sorunlar da finansal piyasalara yansıyor. Bunun içindir ki her geçen gün bankaların faaliyetlerine daha da önem veriliyor ve onlardan gelen sinyaller dikkate alınıyor.

Dünyada büyük, geleneksel ve güçlü bankalar olduğu gibi, daha küçük ve yeni bankalar da vardır. Hem Türkiye hem de Arnavutluk'daki bankaların karşısında büyük Avrupa bankalarının örnekleri duruyor. İki ülke de Avrupa Birliği üyesi olma yolunda ilerliyor ve bu süreçte banka faaliyetlerinin yürürlüğü çok önemli bir yer almaktadır.

Son zamanlarda yaşanan krizler göstermiştir ki bankalar sarsılırsa hem finansal hem de reel sektör derinden etkilenir. Bunun içindir ki her geçen gün bankalar risk almakta çok dikkatli davranıyorlar ve riskleri önlemeye çalışıyorlar. Bu bağlamda Avrupa Komisyonunun bankaları korumak ve onlara yol gösterici olmak amacıyla oluşturduğu Basel 2 standartları önemli bir rol oynuyorlar. Tavsiye niteliğinde oldukları halde tüm Avrupa bankalarında bu kurallar uygulanmaktadır.

Arnavutluk'daki bankaların çoğu faaliyetlerini belli kurallar çerçevesinde yürütüp finansal hayata ve reel sektöre yardımcı olmaktadır. Basel 2 standartları bankaların tüm birimlerinde uygulanmasa da ileride gerekli yasaların da yardımıyla Arnavutluk'daki bankalar da diğer Avrupa bankalarıyla bir rekabet halinde varlıklarını sürdürebilecekler. Bunun için yapılması gerekenler ve sunulan öneriler şu şekildedir:

- İlk önce Arnavutluk Merkez Bankası Basel 2'nin uygulama sürecini hızlandırmalı ve gerekli yasaların çıkması için sürekli talepte bulunmalıdır.
- Ticari bankalar Arnavutluk Merkez Bankasıyla sürekli bir iletişim içerisinde olmalı ve faaliyetlerini daha kaliteli bir şekilde yürütmeleri açısından taleplerini en kısa zamanda ve hızlı bir şekilde Merkez Bankasına

iletmelidirler. Bu konuda Merkez Bankası da ticari bankalarla iletişim kanalları oluşturmalıdır.

- Bankalar yıl sonu rakamlarını şeffaf bir şekilde yansıtıp engellerle karşılaştıkları alanları açıkça belirtmelidir ki durumun farkına varılsın ve gerekli müdahaleler yapılabilsin. Aynı şekilde bankalar kamuoyuna karşı da şeffaf davranmalı ve müşterilerini doğru bir şekilde yönlendirmelidir. Böylelikle finansal aktivitelerin daha hızlı yürümesi ve reel sektörün daha hızlı gelişmesi sağlanır.
- Özellikle yaşanan finansal krizden sonra reel sektörün daha fazla kredilendirmeye ihtiyacı olacak. Fakat bankalar bu kredileri verirken gerçekçi davranmalı ve riskleri doğru hesaplayıp, üstlenebilecekleri riskler kadar kredi vermelidirler.
- Bankalar operasyonel açıdan da her geçen gün farklı risklerle karşılaşmaktadır. Bu konuda da dikkatli davranmalı ve müşterilerini tanımaya çalışmalıdırlar. Banka çalışanları çok dikkat etmeli ve kurallara uymalıdırlar.
- Avrupa Komisyonu Basel 3 çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Bu yüzden Arnavutluk'daki bankalar bir an önce Basel 2 uygulamalarını tamamlayıp Basel 3'ü uygulayabilmek için çalışmalara başlamaktadırlar.
- Bir ülkedeki siyasi hayat değişken olabilir fakat ekonomik ve finansal faaliyetler bundan bağımsız olarak yürümeye devam etmelidir. Bunun için bankalar ülkedeki siyasi gelişmelerden etkilenmeyip güvenli bir şekilde yoluna devam etmelidirler. Arnavutluk'daki ticari bankaların bu yönde çok çalışması gerekir. Özellikle de müşterilerin güvenini kazanmak ve bu güveni sürdürmek bu açıdan çok önemlidir.
- Ülkedeki bankaların faaliyetlerinin daha hızlı, etkin ve sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için bankalar arası faaliyetleri düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır (Türkiye'deki BDDK gibi). Bu kurum Merkez Bankası ile ticari bankalar arasındaki iletişimi kolaylaştırıp ticari bankalara faaliyetlerini sürdürebilmek adına birçok konuda yardımcı olabilecektir. Bundan dolayı önerim böyle bir kurumun bir an önce kurulup, ülkedeki siyasi hayattan bağımsız olarak faaliyetlerine başlamasıdır.

KAYNAKÇA

AKTAN, Bora:

“Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Nihai Gelişmeler”, Journal of Yaşar University, 3(10), 1417-1429, 2008

Arnavutluk Merkez Bankası:

www.bankofalbania.org

Arnavutluk Merkez Bankası:

“Raporti Vjetor 2009”, Tirane, 2010

ARSLAN, İbrahim:

“Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”,
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_ma_k/articles/2007/18/IBRAHIMARSLAN.PDF

AYAN, Ebubekir:

“Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel 2 Uzlaşısı”, Ekim 2007, İstanbul

AVCIBAŞI, Fatma Tuğba:

“Basel 2’nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri”, Ocak 2008, Kahramanmaraş

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK:

“Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması”, Gözden Geçirilmiş

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK):
- Çerçeve Kapsamlı Versiyon, Ankara, 2007
(BIS 2006- Orijinal Yapıt)
- Bank for International Settlements (BIS):
- Basel Committee on Banking Supervision,
“Basel III: International Framework for
Liquidity Risk Measurement, Standarts and
Monitoring”, Switzerland, 2010
- BIS, Basel Committee on Banking
Supervision:
- “Revisions to the Basel 2 Market Risk
Framework”, 2009, Basel, Switzerland
- BIS, Basel Bankacılık Denetim Komitesi:
- “Basel II’nin Uygulanmasına İlişkin Göz
Önünde Tutulması Gereken Hususlar”,
Temmuz 2004
- ÇAKMAK, Ahmet:
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=2329494>
- ÇELİK, Faik; KIZIL, İhsan:
- “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel 2
Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, Doğuş
Üniversitesi Dergisi, 9 (1) 2008, 19-34

HIZ, Gülay:

“Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Standartlarına Uyum Sorunu”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, Haziran 2002

Institute of International Bankers:

“Implementation of Basel 2, Challenges and Opportunities”, 5 Mart 2007

KOCABIYIK, Figen:

“Basel 2 Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış”, 2007, İstanbul

SAKAR, Birgül:

“Türk ve AB-15 Ülkeleri Karşılaştırmalı Genel Göstergeler ile Banka Sektörünün Ekonomik İstikrara Etkisi”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

SHELLER, K. Hanspeter:

“The European Central Bank; History, Role and Functions”, European Central Bank, Eurosystem, 2006, Frankfurt, Almanya

TAŞPINAR, Gökhan:

“Basel 2 Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları”,
www.Turklider.org

Türkiye Bankalar Birliği, TBB:

“Bankalarımız 2009”, Ankara 2010

Türkiye Bankalar Birliği, TBB:

“Rapor Nisan 2010”, Ankara 2011

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı
İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
(IGEME):

“Arnavutluk Ülke Raporu”, 2009

TURGUT, Ahmet:

“Bankalar ve KOBİler için Dönüm Noktası:
Basel 2 Standartları”,
<http://iibfdergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/ara lik2007/PDF/2.pdf>, Karaman İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi, Karaman, 2007

YAYLA, Münür; TÜRKER KAYA,
Yasemin:

“Basel 2, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”, BDDK, ARD Çalışma Raporları: 2005/3, Mayıs 2005

YETİM, Sedatt; GÜLHAN, Ozan:

“Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde
Türk Bankacılık Sektörü”, BDDK ARD
Çalışma Raporları 2005/7, Araştırma
Dairesi, Eylül 2005

www.yenimakale.com

www.rojamedya.org

www.yenimakale.com

www.marmara.edu.tr

www.musavirlikler.gov.tr

www.oecd.org